

Poštovanje etičkih načela kao temelj novinarstva

Matijašić, Tomislav

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University North / Sveučilište Sjever**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:122:121190>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-29**

Repository / Repozitorij:

[University North Digital Repository](#)

**Sveučilište
Sjever**

Završni rad br. 178_NOV_2020

Poštovanje etičkih načela kao temelj novinarstva

Tomislav Matijašić, 2655|336

Koprivnica, rujan 2020. godine

Sveučilište Sjever

Odjel za komunikologiju, medije i novinarstvo

Završni rad br. 178_NOV_2020

Poštovanje etičkih načela kao temelj novinarstva

Student

Tomislav Matijašić, 2655|336

Mentor

prof. dr. sc. Sead Alić

Prijava završnog rada

Definiranje teme završnog rada i povjerenstva

ODJEL	Odjel za komunikologiju, medije i novinarstvo		
STUDIJ	preddiplomski sveučilišni studij Novinarstvo		
PRISTUPNIK	Tomislav Matijašić	MATIČNI BROJ	2655 336
DATUM	7. 9. 2020.	KOLEGIJ	Poslovna i medijska etika
NASLOV RADA	Poštovanje etičkih načela kao temelj novinarstva		
NASLOV RADA NA ENGL. JEZIKU	Adherence to Ethical Principles as the Foundation of Journalism		
MENTOR	Sead Alić	ZVANJE	redovni profesor

ČLANOVI POVJERENSTVA	1.	doc. dr. Krešimir Lacković, predsjednik
	2.	doc. dr. Željko Krušelj, član
	3.	prof. dr. Sead Alić, mentor
	4.	doc. dr. Tvrtko Jolić, zamjenski član
	5.	

Zadatak završnog rada

BROJ	178_NOV_2020
OPIS	<p>Jedno od bolnih mjesta suvremenog novinarstva - pitanje moralnosti - istražuje etika novinarstva. Pitanja morala posebno je važno kad znamo da je riječ o struci koja svakodnevno oblikuje javnost slanjem svojih poruka. Kroz njih se šalju i vrijednosni sudovi.</p> <p>Cilj ovog rada je propitati moralnu dimenziju novinarske struke. Za to je potrebno razlučiti pojmove etike i morala.</p> <p>Temeljni cilj je istražiti i argumentirati važnost akceptiranja moralnih normi u profesionalnom radu novinara.</p> <p>Zato je u radu potrebno:</p> <ul style="list-style-type: none">- pokazati i zakonske okvire, preporuke i kodekse udruga koje sugeriraju načela moralnog obnašanja novinarskog posla;- tematizirati odnos slobode medija i moralnih (etičkih) okvira novinarskog djelovanja;- pitanja morala promotriti i u odnosu na aktualne trendove posvemašnje komercijalizacije;- govor mržnje i senzacionalizam kao fenomene propitati u etičkom ključu;- na primjeru jednog hrvatskog medija preko kvantitativne i kvalitativne analize pokazati osnovne obrasce kršenja moralnih načela odnosno novinarskog kodeksa.

ZADATAK URUČEN	7/9/2020	POTPIS MENTORA	
----------------	----------	----------------	--

Sažetak

U suvremenom globaliziranom društvu odgovornost medija i novinara potrebna je no ikad. Novinarska etika služi kako bi ta odgovornost bila usmjerena k dobrom, moralno prihvatljivom i profesionalnom djelovanju, s jednostavnim ciljem izgradnje zdravog odnosa između medija i društva, kao i ostvarivanja prava na opću informiranost. Novinarska društva diljem svijeta donose kodekse kako bi zadovoljila potrebe publike, no kako bi istodobno novinarsko djelovanje bilo moralno i profesionalno. Usprkos tome, domaći, ali i svjetski medijski prostori sve su zagađeniji nevažnim temama, ozbiljnim nepoštovanjem novinarske etike te srozavanjem profesionalnosti struke.

Komercijalizacija, upitna sloboda medija te upitna profesionalnost samih novinara kao medijskih profesionalaca čimbenici su koji utječu na poštovanje profesionalnosti i etičnost, odnosno na izostanak istih. Ove pojave rezultiraju činjenicom da su mediji samo još jedna od masovnih industrija čiji je glavni cilj zarada, a kako su novinari samo mali djelić mašinerije koja više ne treba informirati javnost, već prodavati senzacionalističke informacije ili pak širiti govor mržnje.

U analizi sadržaja ovoga rada promatrani su dnevno najčitaniji tekstovi portala *Index.hr*, a s ciljem uočavanja elementa koji bi kod istih ukazivali na nepoštovanje novinarske etike i profesionalnosti. Rezultati su pokazali kako na portalu *Index.hr* ima elemenata koji ukazuju na nepoštovanje novinarske etike i profesionalnosti, dok je ono izraženije u rubrikama „Magazin“.

Ključne riječi: mediji, novinarska etika, novinarska profesionalnost, novinarski kodeksi, komercijalizacija, kriza novinarstva, senzacionalizam

Summary

In today's globalized society, the responsibility of the media and journalists is needed more than ever. Journalism ethics serves to direct this responsibility towards good, morally acceptable and professional action, with the simple goal of building a healthy relationship between the media and society, as well as providing the basic human right of being informed. Journalist associations around the world are setting ethical codes to meet the needs of the media consumers, but at the same time to make journalistic action moral and professional. Despite that fact, the domestic, but also the global media territories are polluted with unimportant topics, serious disrespect of ethics and the deterioration of professionalism.

Commercialization, questionable freedom of the media and questionable professionalism of journalists themselves as media professionals are factors that affect professionalism and ethics. These occurrences result in the fact that the journalism is just another mass industry with the main goal of making money, and that the journalists are only a small part of the machinery which no longer informs the public, but sells sensationalistic information or spreads hate speech.

In the analysis section of this paper, the most read news from the Croatian news site *Index.hr* were observed daily, with the goal of identifying elements that would indicate disrespect of journalistic ethics and professionalism. The results showed that there are elements on the news site *Index.hr* that indicate disrespect for journalistic ethics and professionalism, while the disrespect is more expressed in the "Magazine" sections of the site.

Key words: media, journalism ethics, journalist professionalism, journalism ethics codes, media commercialization, journalism crisis, sensationalism

Sadržaj

1. Uvod.....	1
2. Što je novinarska etika?	3
3. Što je profesionalno novinarsko djelovanje?	6
3.1. Pet standarda profesionalnog novinarskog izvještavanja	7
4. Važnost etičkih načela i profesionalnosti za profesiju	12
5. Tko definira i nadzire profesionalna i etička načela?.....	14
5.1. Pregled nekih profesionalnih novinarskih udruženja	14
5.1.1. Međunarodna federacija novinara	14
5.1.1.1. Globalna etička povelja za novinare.....	15
5.1.2. Hrvatsko novinarsko društvo.....	16
5.1.2.1. Kodeks časti hrvatskih novinara.....	17
5.1.2.2. Novinarsko vijeće časti.....	20
6. Pad profesionalnosti i nepoštovanje etike u današnjem modernom novinarstvu.....	21
6.1. Profesionalno i etično novinarstvo kao rezultat slobode medija	22
6.2. Komercijalizacija profesionalnog novinarstva	24
6.3. Kriza profesionalnog novinar(stv)a.....	27
7. Negativni trendovi uzrokovani padom profesionalnosti i nepoštovanja etike	30
7.1. Senzacionalizam	31
7.2. Govor mržnje.....	33
8. (Ne)poštovanje etičkih i profesionalnih načela u dnevno najčitanim tekstovima portala <i>Index.hr</i>	37
8.1. Metodološki okvir istraživanja	38
8.2. Rezultati i diskusija	39
9. Zaključak.....	43
10. Popis literature	47

1. Uvod

Kroz dugu povijest medija tijekom kojim se novinarstvo razvijalo prolazio je kroz brojne faze – od samih početaka masovnih medija prilikom pojave tiska pa sve do danas kada internet kao medij svih medija donosi novi zaokret medijskoj priči te pomiče granice novinarstva. Napredak ideja i postavki, novi trendovi i tehnologije te načini komuniciranja s čitateljima obilježili su masovni razvoj medija i učinili ih onakvima kakve ih znamo u današnjem suvremenom svijetu.

Transformirala se i novinarska etika te profesionalno novinarsko djelovanje. Bez obzira jesu li novinari javni djelatnici, čuvari demokracije ili četvrta vlast, važno je da svoju dužnost informiranja društva odrađuju svjesno i odgovorno. Ipak, kako to obično biva, spomenute faze, transformacije i promjene rezultirale su čestim raspravama brojnih kritičara medija, medijskih djelatnika, ali i krajnjih čitatelja; dok s jedne strane suvremeni mediji imaju ogromnu snagu utjecaja i stvaranja mišljenja, s druge se strane postavlja pitanje je li ta snaga okrenuta u dobrom, moralno prihvatljivom smjeru?

Cilj rada stoga je istražiti važnost definiranja i poštovanja etičkih načela, promicanja profesionalnog novinarskog djelovanja te ukazati na sveprisutnije nepoštovanje i kršenje istih. Kroz što više perspektiva potrebno je objasniti pojmove i važnost novinarske etike kao temelja profesije, a zatim kroz recentne primjere i čimbenike ukazati na aktualne probleme po pitanju nepoštovanja etike i profesionalnosti.

Kako bi cilj rada bio postignut, kroz rad su se tražili odgovori na sljedeća istraživačka pitanja:

1. Što je uopće novinarska etika, a što profesionalno novinarsko djelovanje?
2. Zašto je važno definirati etička načela?
3. Tko nadzire poštovanje novinarske etike i profesionalnosti?
4. Koji su glavni čimbenici nepoštovanja novinarske etike te pada profesionalnosti?
5. Koje su posljedice nepoštovanja novinarske etike i profesionalnost na profesiju?
6. Kakvo je stanje u Republici Hrvatskoj po pitanju novinarske etike i profesionalnog novinarskog djelovanja?

S ciljem stjecanja uvida u stanje hrvatskih medija, provedena je i analiza sadržaja dnevno najčitanijih tekstova portala *Index.hr*, a s ciljem uočavanja elementa koji bi ukazivali na nepoštovanje novinarske etike, tj. pad profesionalnosti. U ovom dijelu rada postavljene su i dvije hipoteze koje su prvenstveno ispitane kroz samu analizu sadržaja, a koje su vrednovane i kroz cijeli rad. Dakle, postavljene su sljedeće hipoteze:

H1: Unatoč jasno definiranim etičkim načelima na portalu *Index.hr* u pojedinim tekstovima, ne poštuje se novinarska etika, odnosno izostaje profesionalnost.

H2: U tekstovima sa senzacionalističkim pristupom češći je izostanak etičkih načela i profesionalnih standarda.

Rad je koncipiran na način da prati istraživačka pitanja pa su stoga u prvom dijelu rada postavljene definicije novinarske etike i profesionalnog djelovanja, a naglašena je i važnost njihovog postojanja. Uz to, spomenuta su novinarska društva poput Međunarodne federacije novinara i Hrvatskog novinarskog društva. Nakon toga, u drugom djelu izneseni su glavni čimbenici koji su povezani s padom profesionalnosti i nepoštovanjem etike u današnjem modernom novinarstvu, dok su u poglavlju o negativnim trendovima profesionalnosti i nepoštovanja etike prikazane poneke pojave uzorkovane nepoštovanjem istih. Dvije hipoteze ispitane su u analizi sadržaja, a na kraju rada iznesen je zaključak.

2. Što je novinarska etika?

Prije definiranja pojma novinarske etike važno je odrediti što je etika uopće. Postoji mnogo definicija samog pojma, a načina provođenja i življenja uz istu još je više, no kratko rečeno, etika je nauka o moralu. Kuliš (2017: 8) prenosi kako ih Porobija (2012.) naziva istoznačnim terminima koji dolaze iz različitih jezika. Etika je stoga disciplina koja proučava moral, dok je moral skup društvenih vrijednosti s ciljem činjenja dobra. Moralno djelovati znači činiti dobro, a etika je ta koja služi kao temelj moralnog djelovanja.

Još jednu definiciju etike daju Kunczik i Zipfel (2006: 104); prema njima, etika je dio filozofije koji „pokušava opisati i objasniti moralne osjećaje i mjerila za dobro i pravedno djelovanje.“ Moralom smatraju zahtjeve i norme ponašanja s kojima se pojedinac susreće.

Etika je, dakle, znanost čiji je glavni cilj definiranje moralnog ponašanja, a moralno ponašanje je skup osjećaja, vrijednosti i djelovanja koji vode k dobromu. „Etika je pokušaj da se odredi što je ispravno“ prema Porobiji (2012.) prenosi Kuliš (2017: 8).

Jasno je kako su oba pojma potrebna čovjeku u svim aspektima njegova života, a s ciljem ispravnog te moralno prihvatljivog djelovanja. Upravo zbog toga ne čudi ni kako postoji mnogo grana proučavanja ove znanosti – proučava se poslovna, socijalna, pravna, medicinska, ali i novinarska etika. Novinarska etika grana je etike koja utvrđuje aspekte moralno prihvatljivog djelovanja prilikom obavljanja novinarskog posla. „U novinarstvu etika znači pitanje o novinarski ispravnom i dobrom“ (Kunczik i Zipfel 2006: 104), a novinar etično postupi tek kada postupi u skladu s moralnim načelima vlastite struke.

Glavna novinarska obaveza je izvještavanje o informacijama od javnog interesa. Pri obavljanju te obaveze, novinari se, osim Zakonom, moraju voditi i etikom. Također, osnove novinarstva nalažu kako novinar svoj posao mora obavljati savjesno, dobronamjerno, istinito te točno. Dakle, novinar koji djeluje u skladu s osnovama struke to čini etički prihvatljivo, odnosno moralno dobro. Primjer moralnog djelovanja daje Rushworth Kidder, osnivač Instituta za globalnu etiku; Kidder smatra kako novinari moraju izvještavati kroz leću etike: osim što bi se prilikom izvještavanja trebali pitati pitanja vezana uz politiku ili ekonomiju, moraju se zapitati i je li ono o čemu izvještavaju ispravno (ed. Butler 2009: 12).

Odrednice ispravnog, moralno prihvatljivo izvještavanja zapisane su u etičkim kodeksima novinarskih udruženja diljem svijeta. Obradović (2010: 21) prema studiji Daniela Cornua (1999.) prenosi kako su „prvi etički kodeksi nastali u Sjedinjenim Američkim Državama u

prvome, a u Europi u drugome desetljeću dvadesetoga stoljeća. Otprilike u isto vrijeme osnivani su prvi savjeti za novinstvo, zaduženi za reguliranje profesionalne prakse. U Europi su prednjačile skandinavske zemlje. Švedski novinari osnovali su sud časti već 1916., a etički kodeks 1923. Finski su ih slijedili sa sudom časti 1919. i etičkim kodeksom 1924. Nacionalno udruženje francuskih novinara donijelo je 1918. 'Povelju francuskih novinara' koja je manje izmjene prvi put doživjela tek 1938. a na snazi je i danas gotovo u prvobitnome obliku.“

Etička načela hrvatskih novinara definirana su od strane Hrvatskog novinarskog društva, a sadržana su u Kodeksu časti hrvatskih novinara. Hrvatski novinar stoga djeluje u skladu s etikom kada, između ostalog, daje točne, potpune i istinite informacije, čuva ugled profesije, poštuje Zakon i autorstvo drugih novinara, poštuje i promiče temeljna ljudska prava, slobode i jednakosti te kada izvještava objektivno, nepristrano, točno i uravnoteženo. Etički korektno djelovanje prema Društvu je i pravilno izvještavanje o osjetljivim temama poput ubojstva, samoubojstva i nesreća, stjecanje informacija legalnim, moralnim i ispravnim putem, ali i priznavanje pogreške pa je moralno odgovoran novinar onaj koji pravovremeno prizna i ispravi netočan navod ili neki drugi oblik netočnosti.

Po pitanju vrsta etičkog novinarskog odlučivanja, Rushworth Kidder spominje kako postoje tri glavna pristupa etičkom novinarskom odlučivanju, odnosno djelovanju: izdvaja utilitaristički pristup, pristup temeljen na pravilima, tj. Kantovom kategoričkom imperativu te pristup zlatnog pravila ili reverzibilnosti (ed. Butler 2009: 12-15). Utilitarističkim pristupom Kidder smatra promišljanje o posljedicama vlastitih radnji i postupaka; navodi kako bi se prilikom donošenja odluka trebali zapitati koja će odluka rezultirati najvećim dobrom. S druge strane, Kantov kategorički imperativ nalaže da je potrebno djelovati tako da maksime takvog djelovanja mogu postati opći zakon pa Kidderov drugi pristup stoga nalaže da je nešto etično tek kada vlastitim djelovanjem sami želimo postići opće dobro. Zlatno pravilo ili pravilo reverzibilnosti treći je pristup etičnom novinarskom djelovanju, a Kidder u ovom slučaju progovara o svima znanoj rečenici: „Čini drugima ono što želiš da drugi čine tebi.“

Novinarska etika je vrlo važan dio novinarstva. Ono ne može biti profesionalno, korisno niti društveno prihvatljivo ako ne poštuje temeljna etička načela profesije. Etika novinarstva proučava potrebu ljudskog činjenja dobra u novinarskom okruženju, a etička načela novinara diljem svijeta služe kako bi tu potrebu definirala, sistematizirala, uravnotežila te u konačnici prihvatila i iskoristila. Dodatna važnost etike prilikom obavljanja novinarskog posla upravo je u društvenoj odgovornosti; novinari su glasnogovornici društva, zalažu se za istinu, slobodan

protok informacija i zadovoljenje društvenih potreba, a bez definiranih ili pogrešno formuliranih moralnih načela svako javno djelovanje može rezultirati brojnim negativnim posljedicama.

3. Što je profesionalno novinarsko djelovanje?

Mediji ujedinjuju svijet, omogućuju opću povezanost, a prijenos informacija danas je zbog utjecaja novih medija brži no ikada. Brz prijenos informacija, brža informiranost i opća globalizacija zato su pojmovi koje novinari moraju znati definirati, nadzirati i kontrolirati, no cilj takvog nadzora nije sprječavanje širenja informacije, već razvoj i nadzor profesionalizma. U protivnom, brze, no neprovjerene informacije mogu rezultirati dezinformacijama, lažnim vijestima ili pak ozbiljnim kršenjem etičkih i profesionalnih normi.

Novi mediji u ovom su slučaju samo jedan od primjera potrebe za reguliranjem profesionalnosti pošto profesionalna načela postoje i puno prije ere interneta, no zanimljivo je kako mnogi autori upozoravaju kako je novinarstvu profesionalnost danas potrebija nego ikad, iako bi na prvu mogli reći i kako su standardi profesionalnog novinarstva u konačnici univerzalni i jednaki za sve medije kroz sva razdoblja.

Prema Maloviću (2005: 18) „suvremeno novinarstvo temelji se na sljedećim profesionalnim standardima: istinito, točno, pošteno, nepristrano i uravnoteženo izvještavanje.“ Isto kao i kod poštovanja etička načela, poštovanje profesionalnosti prilikom izvještavanja novinaru nije samo potreba ili novonastali trend, ono mu je i dužnost. Novinari odgovaraju publici kojoj se obraćaju, a izgradnja transparentnog i profesionalnog odnosa sa svim čitateljima, slušateljima i gledateljima rezultira kvalitetnijim novinarstvom. Publika je, dakle, vrlo važan dio novinarstva; ona odgovara na pružene informacije te daje svoje mišljenje o ispunjavanju profesionalnih standarda prilikom novinarskog izvještavanja (Temenugova et al. 2017: 18).

Kako bi publika mogla vrednovati profesionalnost novinara, objema strana moraju se jamčiti određena prava koja se, prema Hiebertu i Gibbonsu (2000.), a čije tvrdnje prenosi Malović (2005: 77-78), usprkos sličnostima često sukobljavaju; ističu kako publika, ali i novinar imaju pravo znati, imaju pravo štiti svoj ugled pri čemu imaju pravo i na privatnost, zaštitu izvora informiranja i zaštitu intelektualnog vlasništva, no još im se mora jamčiti i pošteno suđenje te slobodan izbor pri kupnji. Kako se ta prava ne bi prekršila ili zloupotrijebila, sve stečene informacije novinar treba prikazivati publici s ciljem jačanja medijskog kredibiliteta i pouzdanosti. „Mediji bi trebali odgovarati svojoj publici i široj javnosti, ne služiti ciljevima svojih vlasnika, izdavača, vlada ili bilo kojim drugim privatnim interesima“ (Temenugova et al., 2017: 8).

Profesionalno novinarsko djelovanje zbog toga je skup obaveza, dužnosti i prava. Obaveza novinara je da novinarski posao obavlja odgovorno i savjesno predstavljajući uravnotežene i nepristrane te točne informacije temeljene na istini i poštenju. Dužnost je da navedenu obavezu publici predstavlja na način koji će poticati kvalitetan i profesionalan odnos, a prava obje strane su znanje, zaštita i privatnost – uz vrednovanje novinara od strane publike.

3.1. Pet standarda profesionalnog novinarskog izvještavanja

Istinitost

Istinitost je prvi i gotovo najvažniji standard. Razni autori drugačije tumače pojam istine te načine na koja se ista ostvaruje, no jedno je sigurno – „vijest je ili istinita, ili nije vijest“ (Malović 2005: 19). Novinarstvo je profesija koja se temelji na istini, a svoju svrhu ispunjuje tek kada izvještava o istinitim događajima.

„Vijest se mora prezentirati objektivno i predstaviti realistično, ne kao produkt prirodnog instinkta, već kao plod profesionalnog novinarstva temeljenog na znanju, povijesti i idealu služenja istini“ (Malović 1997: 155). Malović uz to prenosi misli Isaacs koji je u svom radu (1986.) izjavio kako “Funkcija vijesti je ukazivanje na događaj, a funkcija istine je iznositi na javu skrivene činjenice, smjestiti ih u međusobne odnose te stvoriti sliku stvarnosti na temelju koje ljudi mogu djelovati“ (Malović 1997: 156).

Recentan primjer teškoće prikazivanja istine u kriznim situacijama je primjer potresa koji je u ožujku 2020. godine pogodio Zagreb. Naime, u potresu je, nažalost, poginula 15-godišnja djevojčica, a hrvatski su mediji zbog manjka vremena i brzine te u konačnici i zbog nedovoljne profesionalnosti djevojčicu proglasili mrtvom i prije prave tragične smrti. „Iako je bilo potvrđeno iz Hitne, djevojčica u Zagrebu nije umrla, liječnici se bore za njezin život“, naslov je vijesti koju je 22. ožujka 2020. godine objavio *Telegram*. Pogreška se, prema njihovom tumačenju, desila od strane Hine koja je tu informaciju dobila od Zavoda za Hitnu medicinu Grada Zagreba (<https://www.telegram.hr/politika-kriminal/iako-je-bilo-potvrdeno-iz-hitne-djevojčica-u-zagrebu-nije-umrla-liječnici-se-bore-za-njezin-zivot/>, pristupljeno 19.4.2020.).

Ovaj tragičan primjer samo je jedan od primjera potrebe konstantne potrage za istinom. „Novinari bi trebali skupljati informacije 'iz prve ruke', potvrditi činjenice i izvore prije samog čina objavljivanja bio on online i/ili u klasičnim medijima“ (Temenugova et al. 2017: 12).

Točnost

Osim što moraju biti istinite, sve objavljenije informacije moraju biti i točne na nekoliko razina; od razine potpune točnosti prilikom izvještavanja pa do onih sitnijih razina poput točnog navođenja imena, prezimena i funkcije. Sve što je objavljeno još mora biti i gramatički te pravopisno točno.

Malović (2005: 31) naglašava kako su najčešće pogreške i netočnosti dešavaju prilikom zapisivanja imena i prezimena. Upozorava kako nitko neće vjerovati novinaru koji ispravno ne napiše ime i prezime svjedoka, sugovornika ili aktera nekog zbivanja te kako brzina i neznanje u ovom slučaju nisu opravdanje. Slična stvar dešava se i s titulama, a zanimljivo je kako se u današnje doba interneta sve naizgled banalne informacije mogu vrlo lako provjeriti jednostavnim i brzim „guglanjem“.

Ipak, postoje pogreške koje ozbiljno mogu naštetiti profesionalnom izvještavanju. Još jedan recentan primjer također povezan s nedavnim zagrebačkim potresom je netočan, ali i neistinit članak portala *danica.hr*. Naime, portal *danica.hr* 22. ožujka 2020. godine prvotno je objavio članak s naslovom „U snažnom potresu u Zagrebu poginuo 15-godišnji dječak“. Znamo kako se radi o istom slučaju jer se u članku navode jednake informacije kao i u prethodnim člancima. Djevojčica tada još nije bila preminula, no u ovom slučaju prisutan je i element netočnosti – *danica.hr* javnost je izvijestila kako se radi o smrti dječaka, a ne djevojčice. Pogreška je ubrzo ispravljena pa taj članak danas nosi naslov „U snažnom potresu u Zagrebu teško ozlijeđeno 15-godišnje dijete“, a u tekstu članka sada stoji informacija kako djevojčica (odnosno dijete, kako je napisano u članku) tada nije bila preminula, već je bila u teškom stanju. Zanimljivo je kako URL adresa teksta još uvijek nosi stari naslov vijesti pa je URL <https://danica.hr/u-snaznom-potresu-u-zagrebu-poginuo-15-godisnji-djecak/> (pristupljeno 19.4.2020.) i dalje primjer neistinitog i netočnog izvještavanja. Osim što narušava profesionalnost novinarstva, ovakav primjer netočnosti može izazvati i teže posljedice za obitelj i poznanike unesrećenih.

Nepristranost

Prilikom izvještavanja novinar mora paziti da iznesene informacije u tekstu nisu okrenute prema jednoj od strana. Profesionalno novinarstvo odlikuje nepristranost koja obje strane prikazuje objektivno, bez subjektivnog uplitanja. „Novinar se u izvještavanju ne bi smio svrstati ni na koju stranu. Izvještaj treba prikazati događaj onako kako se dogodio, bez obzira na osobne sklonosti novinara koji, dakako, svoja stajališta može objaviti u komentaru, ali nikako u vijesti“ (Malović 2005: 42). Ipak, postoje određene dvojbe vezane uz objektivnost i nepristranost; izvještavanje o prirodnim katastrofama ili svjetskim problemima teže je provesti nepristrano, nego izvještavanje o svakodnevnim zbivanjima.

„Novinari su obavezni omogućiti uvid u širok dijapazon uglova gledanja i perspektiva, u prikladnim vremenskim okvirima za TV i radio program, ili u serijama tekstova i članaka u printanim i online medijima, tako da niti jedna bitna perspektiva (ugao gledanja) nije namjerno izbjegnuta ili nije prezentirana jednako“ (Temenugova et al. 2017: 15).

Primjer pristranosti vidljiv je u tekstu Ivice Marijačića s naslovom „Šokantna istina: slučaj silovanja kod Zadra izmišljen“ koji je u listopadu 2019. objavljen u *Hrvatskom tjedniku*. Tema teksta je vijest o silovanju maloljetnice od strane petorice mladića na području Zadra. Određena doza pristranosti vidljiva je već u samom naslovu, no pristranost je prisutna i kroz ostale elemente teksta. Bez ulaženja u prethodne stavke profesionalnog izvještavanja, autor ovog teksta činjenice ne prikazuje objektivno, već s izrazitim subjektivnim uplitanjem. Cijeli slučaj silovanja tako smatra nepostojećim, a kroz tekst proziva i pojedince za koje smatra kako su zaslužni za medijsku hajku, kako cijeli slučaj naziva. Također, ne spominje službene i jasno definirane dokaze kojima bi mogao potvrditi prikaz onog što se prema njegovom viđenju dogodilo, već navodi da su javnosti predstavljene informacije stečene kroz neformalne pristrane razgovore (<https://www.maxportal.hr/premium-sadrzaj/na-pomolu-obrat-hrvatski-tjednik-tvrdi-da-je-slucuj-grupnog-silovanja-u-zadru-izmisljen/>, pristupljeno 19.4.2020.).

Jasno je kako je nepristranost potrebna svakom novinarskom tekstu jer u protivnom novinarsko izvještavanje rezultira subjektivnim viđenjima novinara. Novinar je taj koji prilikom pisanja teksta mora uspostaviti nepristranost i objektivnost; „Profesionalni novinar prihvaća ulogu politički neutralnog činitelja koji kritički ispituje sve strane i tako osigurava nepristranost izvješćivanja“ (Malović 1997: 159).

Uravnoteženost

Dok standard nepristranosti progovara o objektivnijoj strani profesionalnog novinarstva, uravnoteženost za profesionalnog novinara znači ravnopravno izvještavanje i prikazivanje obje strane događaja. Iako su izvori poput policije ili hitne pomoći službeni izvori informacija prilikom izvještavanja o nesrećama, Malović (2005: 37) spominje kako profesionalnom novinaru i takav službeni izvor predstavlja tek jedan od izvora, a kako je informacije dobivene od službenih tijela potrebno provjeriti i istražiti, a zatim i uravnoteženo prikazati.

Problem uravnoteženosti, bar one uređivačke, je u ravnopravnosti. „Medijima je sukob mnogo zanimljivija tema nego sklad i slaganje, ljepota uravnoteženog uspjeha ili idiličan život. Novine koje izvještavaju o dobrim i lijepim događajima, uspjesima ili uspješnim ljudima koji žive mirnim životom, skladnim obiteljima i bez stresova, nisu novine koje bi se dobro prodavale. Niti je to uloga medija. Dakle, novinarstvo traži negativnost kako bi ih razotkrilo, ali također mora voditi računa o realitetu života. Nije sve samo crno i negativno“ (Malović 2005: 39).

Vrativši se na uravnoteženost zasebnog novinarskog teksta, spomenuto je kako je profesionalno napisan tekst potpun tek kada su obje strane događaja zastupljene u jednakoj mjeri. Prethodno spomenut primjer teksta objavljenog u *Hrvatskom tjedniku* osim pristranosti sadrži i elemente neuravnoteženosti. Priča koju je novinar u članku predstavio prezentirana je samo kroz jednu stranu; onu koju slučaj silovanja prikazuje kao neistinu. Umjesto da autor teksta nastalu situaciju pokuša sagledati kroz nekoliko objektivnih strana s fokusom na jednaku zastupljenost istine i potencijalne neistine, vidljiv je snažan utjecaj samo jedne strane što rezultira neprofesionalnim tekstom bez dovoljno jasnih i ravnopravno zastupljenih činjenica.

Kao i kod nepristranosti, novinar je taj koji se mora pobrinuti da obje strane događaja budu jednako zastupljene. Fokusirajući se samo na jednu stranu novinar riskira objektivnost teksta što može rezultirati padom profesionalnosti.

Poštenje

„Poštenje je temelj vjerodostojnosti novinarova izvještavanja. Ako čitatelj, slušatelj ili gledatelj uoči nepoštenje, on gubi povjerenje u novinara i medij koji je to objavio“ (Malović 2005: 25). Prethodno proučeni primjeri dobro opisuju što poštenje profesionalnom novinarstvu predstavlja. Neistinito i netočno izvještavanje o potresu u Zagrebu rezultiralo je udaljavanjem

publike od medija, odnosno padom vjerodostojnosti. Profesionalni novinar treba provjeriti svaku činjenicu, a potreba provjeravanja još je važnija prilikom izvještavanja o osjetljivijim temama, kao što je vidljivo na primjeru potresa i tragičnoj smrti djevojčice.

Novinarsko poštenje važno je i prilikom nepristranosti te uravnoteženosti; na primjeru moralno i profesionalno upitnog izvještavanja o silovanju maloljetnice na zadarskom području jasno je kako su novinari dužni objavljivati članke koji su objektivni, koji ne podupiru niti jednu stranu te koji ne skrivaju činjenice.

Poštenje profesionalnog novinara povezano je i s novinarskom etikom pa je pošten novinar onaj koji osim što poštuje profesionalne standarde izvještavanja poštuje i novinarsku etiku, odnosno čini dobro.

„Poštenje novinara uključuje i strogo izbjegavanje svake koristi, pogotovo materijalne. Novinar neće osobne probleme rješavati kroz medij u kojem radi“ (Malović 2005: 29). Profesionalni novinar ne uzima mito ili poklone te ne prihvaća neetičke ponude, nije umješšan u teme o kojima izvještava niti na njih utječe. Svaki novinar javna je osoba te je zbog toga i uzor publici. Neupitna je važnost novinara kao moralnog pojedinca. Pošteni profesionalni novinar u javnom medijskom prostoru svoju dužnost prema publici ispunjava istinitim, točnim, nepristranim te uravnoteženim izvještavanjem.

4. Važnost etičkih načela i profesionalnosti za profesiju

S obzirom na to da živimo u 21. stoljeću koje je okruženo razvitkom brojnih novih tehnologija, pa tako i onih informacijskih, Labaš i Uldrijan (2010: 86) pišu kako mediji danas stvaraju javno mnijenje, utječu na gospodarstvo, politiku, ekološku svijest, određuju naš način života, razvijaju profesiju, promiču interese (svoje i oglašivačke), ali i još mnogo toga pa je danas novinarska etika potrebija nego ikad. Zanimljiv je i citat koji Malović, Ricchiardi i Vilović prenose u knjizi *Novinarska etika*; prema američkim teoretičarima Hiebertu, Unguraitu i Bohnu novinarska etika „treba postaviti norme, smjernice, pravila i kodekse koji će voditi, ali ne i prisiljavati novinare kako bi bili humaniji“ (Malović, Ricchiardi, Vilović 2007: 47). U tom slučaju važnost etike je neupitna; novinarska etika danas oblikuje moderno novinarstvo pa su etika i profesionalnost pojave koje stvaraju „humane“ novinare koji služe javnosti.

S druge strane, pojedini autori misle da pitanje novinarske etike te njene važnost nije presudno. Zanimljivo je opažanje kako se pitanje etike, odnosno etičkih problema u redakciji često svodi na rečenice „Budimo realistični, imamo rok i čitatelje kojima služimo.“ i „U pitanju je načelo“ (ed. Butler 2009: 14).

Osim za novinare, etika i profesionalnost važni su i za društvo, glavnog konzumenta medija. Louis Alvin Day (1991: 42-43) objašnjava kako je društvu novinarska etika važna zbog četiri glavne potrebe: potrebe za društvenom stabilnošću, potrebe za moralnom hijerarhijom, potrebe za rješavanjem sukoba te potrebe za pojašnjenjem vrijednosti.

Day prvu potrebu objašnjava jednostavnom potrebom društva za etikom: „Prije svega, sistem etike je neophodan za vođenje društvenih odnosa. Etika je temelj naše napredne civilizacije, ona moralnim očekivanjima društva pruža određenu stabilnost“ (Day 1991: 42). Kao primjer ove potrebe u medijskom kontekstu Day koristi element istine prilikom izvještavanja; medijska publika od novinara očekuje da izvještava istinito, a kada novinar to očekivanje ne upotpuni, povjerenje u medije opada. Po pitanju moralne hijerarhije smatra kako sistem etike služi kao „moralni stražar“ koji javnost upozorava na važne moralne norme. Daje primjer novinarskog ulaska na privatni posjed s ciljem dolaska do informacija; iako je nepoštovanje privatnosti svakako nemoralno, ipak je prihvatljivije nego laganje.

Potreba rješavanja sukoba suprotstavlja tvrdnje zasnovane na osobnim interesima: „Na primjer, možda je u osobnom interesu studenta da prepíše od kolege seminarski rad, ali je isto tako možda u interesu kolege da mu to ne dozvoli. Društvena pravila protiv plagijatorstva ovdje

se uzimaju u obzir kada se procjenjuje moralno postupanje koje proizlazi iz ove situacije“, pojašnjava Olen (1988.), a prenosi Day (1991: 43).

Posljednja potreba prema Dayu je potreba pojašnjenja vrijednosti. Prema ovoj potrebi, etika funkcionira na način da medijskoj publici pojasni i razriješi sukobljavanje moralnih vrijednosti, pogotovo po pitanju novih moralnih nedoumica. Kod ove potrebe važno je racionalno prikazati suprotstavljene strane te publici objasniti zašto i na koji način se iste ne podupiru.

5. Tko definira i nadzire profesionalna i etička načela?

Kao što je već rečeno, etika je znanost koja definira moralno ponašanje, dok je moral skup osjećaja, vrijednosti i djelovanja koji vode k dobromu. U tome kontekstu profesionalno novinarstvo prvo je potrebno definirati, a tek onda i primijeniti kroz moralne postupke. Za definiranje, no i provedbu te nadzor profesionalnog novinarstva na državnim, ali i svjetskoj razini zaslužne su novinarske organizacije i društva koja, osim što okupljaju i pružaju potporu svojim članovima, brinu za opstanak i razvoj novinarske etike i profesionalnosti. „Gotovo svako novinarsko udruženje ima svoj kodeks koji je za sve članove obvezujući. Manje-više svi sadržavaju slične ili iste elemente, jednako kao što svi ustavi imaju neke zajedničke, opće elemente“ (Malović 2005: 85).

5.1. Pregled nekih profesionalnih novinarskih udruženja

Zajednički, slični ili isti i opći elementi povezuju novinare diljem svijeta u važna, ali i nužna profesionalna udruženja; borba za slobodu govora, opću informiranost, socijalna i profesionalna prava, ostvarivanje Ustavom zajamčenih prava, pravna zaštita i podrška, opće zajedništvo, pomoć i suradnja samo su neke beneficije koje svaki član udruženja ostvaruje prilikom obavljanja novinarskog posla na moralan i profesionalan način. Udruženja poput Međunarodne federacije novinara koja djeluje na svjetskoj razini, ili pak Hrvatskog novinarskog društva koje djeluje na prostoru Republike Hrvatske važna su jer okupljaju moralne i profesionalne pojedince te tako stvaraju korisnu, učinkovitu i složnu zajednicu, a samim time sudjeluju i u stvaranju kvalitetnijeg, moralno prihvatljivijeg i profesionalnijeg medijskog društva. Sva udruženja, kao što je već spomenuto, imaju i svoje kodekse.

5.1.1. Međunarodna federacija novinara

Kako stoji na službenim internetskim stranicama Federacije, Međunarodna federacija novinara je najveća svjetska organizacija ujedinjenih novinara koja okuplja 600 tisuća medijskih profesionalaca u preko 140 svjetskih zemalja. Stvorena je 1926. godine, a trenutno

sjedište joj je u Bruxellesu. Federacija novinara služi kao podrška novinarima, promiče internacionalnu borbu za obranu slobode govora i socijalnih prava kroz novinarska društva, bori se za jednakost spolova, protivi se diskriminaciji i novinarskoj propagandi te vjeruje u slobodu političkog i kulturološkog izražavanja. Smatra kako nema političko opredjeljenje, već promovira kolektivnu aktivnost uz obranu ljudskih prava, demokracije i medijskog pluralizma.

Organizacija je aktivna na području Afrike, Azije, Pacifika, Latinske Amerike, Bliskog Istoka te Europe. Prema službenim podacima na internetskim stranicama, u Europi predstavlja 320 tisuća novinara kroz 70 novinarskih udruženja u 44 europske zemlje. Da bi održavala utjecaj na europskom tlu, Organizacija je 1994. godine osnovala i europski odsjek zvan Europska federacija novinara. Zadatak odsjeka je borba za socijalna i profesionalna prava novinara u svim medijskim sektorima kroz cijelu Europu, a odsjek još promovira i slobodu izražavanja temeljenu na 10. članku Europske konvencije o ljudskim pravima.

Zemlje članice europskog odsjeka svoju pripadnost opravdavaju kroz novinarska udruženja; u Bosni i Hercegovini to je Društvo novinara Bosne i Hercegovine, u Crnoj Gori Sindikat medija Crne Gore, u Srbiji Nezavisno udruženje novinara Srbije, a u Hrvatskoj Hrvatsko novinarsko društvo.

Po pitanju etike, Međunarodna federacija novinara je 2019. godine u Tunisu prisvojila Globalnu etičku povelju za novinare koja nadopunjuje prethodnu Deklaraciju o načelima ponašanja novinara iz 1954. godine. Novousvojeni dokument uz uvod sadrži 16 točaka novinarskih dužnosti i prava.

5.1.1.1. Globalna etička povelja za novinare

Dokument započinje uvodom koji navodi kako je prema 19. članku Opće deklaracije o pravima čovjeka pravo svakoga na dostupnost informacija i ideja, što je ujedno i misija novinara. Također, konstatira i kako je novinarstvo profesija koja zahtjeva vrijeme, resurse i potrebu za praksom. Svrha dokumenta specificirati je smjernice novinarstva koje se odnose na istraživanje, uređivanje, prijenos, širenje i komentiranje vijesti i informacija, stoji u zaključku uvoda.

Prva točka dokumenta vezana je uz dužnost novinara za osiguravanjem prava publike na istinu i činjenice. Druga točka navodi kako novinar svojim djelovanjem mora braniti principe

slobode kroz prikupljanje i objavu vijesti, uz odvajanje novosti informativnog karaktera od komentatorskih i kritičkih žanrova. Dokument nalaže i kako novinar izvještava samo o onim činjenicama sa čijim je izvorom upoznat; ne smije skrivati informacije niti falsificirati dokumente. Četvrta točka upozorava kako se novinar prilikom prikupljanja informacija mora voditi pravednim putem bez korištenja tajnih metoda prikupljanja, osim ako takvo tajno prikupljanje nije od javnog interesa.

Također, novinar se prilikom izvještavanja ne smije voditi brzinom. Ako pogriješi, novinar mora ispraviti pogrešno objavljene informacije. Sedma točka nalaže da će novinar štititi svoj izvor informiranja, a osma kako novinar uvijek mora poštovati privatnost i dostojanstvo. Deveta točka vezana je uz prethodne stavke pa je novinarova dužnost da učini sve što je moguće kako bi izbjegao diskriminiranje, a posebice na seksualnoj, rasnoj, spolnoj, religijskoj, no i bilo kojoj drugoj razini.

U dokumentu se spominje i kako se profesionalni novinar protivi plagiranju, iskrivljivanju informacija, kleveti i neosnovanim optužbama. Kroz svoje djelovanje novinar treba pokazivati solidarnost, ne smije koristiti slobodu medija za ispunjavanje vlastitih interesa niti smije ugrožavati svoju slobodu. Mora poštovati metode poput *off the record* prikupljanja informacija.

Zadnje točke dokumenta vezane su uz dužnosti poštovanja svega navedenoga, a naglašavaju i kako opće pravo svake države članice novinar mora shvaćati profesionalno i odgovorno.

5.1.2. Hrvatsko novinarsko društvo

Hrvatsko novinarsko društvo je udruženje profesionalnih novinara Republike Hrvatske. Društvo je neovisna i neprofitna udruga čiji je rad javan, a prethodno je spomenuto i kako je društvo član Međunarodne federacije novinara. Osnovano je 1910. godine, a sadašnji predsjednik je Hrvoje Zovko. Prvi predsjednik Društva prilikom osnivanja 1910. godine bio je Milan Grlović.

Ciljevi Hrvatskog novinarskog društva, kako stoji na službenoj stranici Društva, su promicanje ugleda profesionalnog novinarskog djelovanja, ostvarivanje Ustavom zajamčenih prava građana o izvještavanju i slobodi izražavanja i mišljenja, a važan cilj je i zaštita novinara. Također, Društvo je povezano s drugim profesionalnim organizacijama sa svrhom poboljšavanja profesionalnosti i etičnosti hrvatskog novinarstva. Pruža pravnu pomoć, ukazuje

na kršenje profesionalnosti i etičnosti, promiče novinarsko obrazovanje te organizira razne novinarske skupove. Zalaže se i za promicanje ljudskih prava općenito te za slobodu prava na pristup informacijama, odnosno prava javnosti za informiranjem.

Dokumenti kojima se Društvo vodi prilikom javnog djelovanja su Kodeks časti hrvatskih novinara, Statut Hrvatskog novinarskog društva, Pravilnik o radu novinarskog vijeća časti, Pravilnik o primanju u članstvo HND-a, Pravilnik o nagradama HND-a, Pravilnik o nagradi novinar/ka godine i drugi.

Po pitanju definiranja etičkih i profesionalnih načela hrvatskih novinara, temeljni dokument u ovom slučaju je Kodeks časti hrvatskih novinara. Članovi društva prilikom učlanjenja jamče kako će svoj posao obavljati profesionalno, odnosno u skladu s Kodeksom.

5.1.2.1. Kodeks časti hrvatskih novinara

Kodeks časti hrvatskih novinara dokument je u kojemu su definirane etičke i profesionalne odrednice hrvatskih novinara. Trenutna inačica Kodeksa na snazi je od 27. studenoga 2009. godine, a donesena je na 50. skupštini Hrvatskog novinarskog društva održanoj u Opatiji. Potpisuje ga tadašnji predsjednik Društva Zdenko Duka. Provedbu Kodeksa nadzire Novinarsko vijeće časti koje u slučaju nepoštovanja točaka Kodeksa određuje i sankcije. Kodeks određuje etičke i profesionalne odgovornosti i novinarima koji nisu članovi Društva, dok članovi koji djeluju u skladu s Kodeksom dobivaju podršku Društva, ali i uredništva u kojima su zaposleni.

Dakle, Kodeks časti hrvatskih novinara jedan je od temeljnih dokumenata hrvatskih novinara, a najvažniji je upravo za definiranje, provedbu, nadzor i razvijanje etičkog i profesionalnog novinarskog djelovanja unutar Republike Hrvatske. Poštujući Kodeks novinar unaprjeđuje hrvatsko novinarstvo.

Sam Kodeks se proteže kroz 31 točku na pet stranica teksta, a podijeljen je u sedam cjelina; govori o općim načelima, novinarskom pozivu, protoku informacija, temeljnim ljudskim pravima i slobodama, samostalnosti prosuđivanja te uredničkoj odgovornosti, a na kraju su iznesene i završne odredbe.

Opća načela

Opća načela kodeksa nalažu kako je pravo pojedinca na točnu, potpunu i pravovremenu informaciju te slobodu mišljenja i izražavanja temeljno ljudsko pravo koje je svaki novinar dužan braniti. Također, novinar kroz svoj rad treba promicati dostojanstvo, slobodu te pluralizam ideja i stavova uz strogo osuđivanje bilo kakvog negativnog utjecaja.

Uvodno poglavlje Kodeksa podsjeća i kako se novinari moraju pridržavati Ustava i svih zakona Republike Hrvatske.

Novinarski poziv

Naredno poglavlje vezano je uz novinarsko djelovanje, suradnju, dužnosti, prava, slobode i odgovornosti. Kodeks tvrdi kako je novinarski poziv zapravo etički poziv, a kako je zadatak novinara čuvati ugled i dostojanstvo profesije, ali i ostalih novinara. Pravo i dužnost novinara je da odbije odraditi novinarski zadatak koji nije u skladu s etičkim i profesionalnim normama novinarstva. Kroz svoje djelovanje novinar bogati medijski prostor.

Protok informacija

Novinar je dužan objavljivati informacije koje su točne, potpune i provjerene. Sve objavljene informacije moraju biti u skladu s etikom pa novinar stoga treba čuvati ugled i dostojanstvo osoba o kojima izvještava uz jasno predstavljanje svih relevantnih stajališta. Pojedinačna stajališta, ali i informacije od javnog interesa novinar ima pravo dobiti i objaviti, a ako ih ne dobije može izvijestiti javnost kako mu je takvo pravo uskraćeno. Ipak, objava informacija ne može biti rezultat mita ili bilo kojeg drugog oblika korupcije.

U slučaju stjecanja informacija od iznimnog javnog interesa novinar ima pravo koristiti manje prihvatljive metode, no one nikada ne smiju biti iznuđivanje ili zastrašivanje. Važno je i da akteri događaja o kojemu se izvještava budu upoznati sa svim pojedinostima objave, a dobivene informacije novinar ne smije izvlačiti iz konteksta ili na neki drugi način utjecati na njih. U ovom poglavlju spominje se i važnost autorizacije kako bi se osigurala autentičnost izjava te izgradilo povjerenje s izvorom.

Sve objavljene informacije moraju biti originalna autorska djela, a u slučaju pogreške novinar je istu u najkraćem roku dužan ispraviti.

Temeljna ljudska prava i slobode

Još jedno temeljno ljudsko pravo je i pravo na jednakost pa novinar koji djeluje profesionalno neće diskriminirati na rasnoj, vjerskoj, rodnoj, bračnoj, društvenoj, obrazovnoj ili bilo kojoj drugoj razini. Informacije te vrste novinar smije spominjati samo ako su one od javnog interesa. Po pitanju temeljnih ljudskih prava i sloboda Kodeks ukazuje na pojam senzacionalizma; pravo svakog pojedinca je pravo na intimu pa objavljivanje senzacionalističkim informacija koje narušavaju privatnost nije dozvoljeno.

Pravo na privatnost, intimu i dostojanstvo posebno je važno prilikom izvještavanja o nesrećama, ubojstvima ili samoubojstvima. Takve informacije ne smiju se isticati, pogotovo ako se radi o djeci.

Rečeno je kako profesionalni novinar poštuje i Ustav pa prilikom izvještavanja o temama iz domene sudstva mora sačuvati dostojanstvo i osnovno načelo pretpostavke o nedužnosti. Također, važno je štiti identitet svjedoka, tužitelja i tuženika, osim ako objava takvih informacija nije od iznimnog javnog interesa.

Bez nazočnosti i pristanka roditelja novinar ne smije fotografirati niti intervjuirati dijete mlađe od 14 godina, a prilikom dozvoljene komunikacije s djetetom novinar treba čuvati njegovu dobrobit. Ako su maloljetne osobe uključene u slučajeve seksualnog ili nekog drugog oblika zlostavljanja, zabranjeno je otkrivati njihov identitet. Identitet je dozvoljeno objaviti samo uz pristanak roditelja ili skrbnika te kada je to od javnog interesa, a na način da se maloljetnik ne ugrožava.

Samostalnost prosuđivanja

Prilikom obavljanja novinarskog posla novinar treba čuvati i svoje dostojanstvo. Ne smije se zateći u sukobu interesa, ne smije prihvaćati poklone, nagrade, biti uključen u politički rad ili neki drugi oblik ponašanja koji bi rezultirao ugrožavanjem neovisnosti, profesionalnosti i etičnosti. Ima pravo na političko opredjeljenje, no pri obavljanju novinarskog posla dužan je ostati objektivan.

Urednička odgovornost

Kako i novinar, i urednik se mora voditi Kodeksom, odnosno profesionalnim i etičkim načelima. Pošto je urednik odgovoran za sve objavljeno, on treba osigurati da svi objavljeni sadržaji budu na profesionalnoj i moralno prihvatljivoj razini. Od novinara ne smije zahtijevati neetičko djelovanje, a ne smije ni drastično mijenjati novinarske tekstove. Ako do promjena unutar tekstova dođe, novinar mora biti upoznat s promjenama te na njih pristati.

Urednik je zadužen i za ispravke. Ukoliko medij objavi netočne, nepotpune ili etički neprihvatljive informacije, svi oštećeni imaju pravo zatražiti ispravak. Ispravak se jednoznačno, u što kraćem roku te bez promjena i dopuna objavljuje na istom ili jednakovrijednom mjestu na jednak način. Može biti objavljen i u skraćenom obliku, no samo ako oštećenik na takav način objave pristane. Ispravak se ne smije objaviti zajedno s pismima ili reagiranjima čitatelja, a odgovor na ispravak mora biti odvojen od ispravka.

Prikriveno oglašavanje nije dozvoljeno. Svi oglasi trebaju biti jasno naznačeni kao takvi te se trebaju razlikovati od novinarskih tekstova.

Završne odredbe

U završnim odredbama iznijete su već spomenute osnovne informacije o Kodeksu.

5.1.2.2. Novinarsko vijeće časti

Prema Pravilniku o radu Novinarskog vijeća časti, Novinarsko vijeće časti je tijelo čija je temeljna zadaća čuvanje dostojanstva, časti, etike i odgovornosti novinarske profesije. Dakle, Vijeće je tijelo formirano unutar Društva, a glavni mu je cilj istaknuti, objasniti i osuditi bilo kakva nepoštovanja etike.

Vijeće utvrđuje, raspravlja i donosi sud o konkretnim slučajevima nepoštovanja etičkih i profesionalnih normi definiranih Kodeksom časti hrvatskih novinara, no osuđuje i na temelju drugih suvremenih etičkih i profesionalnih načela. Odluke koje Vijeće donosi odnose se na sve članove Društva. Vijeće može pokrenuti postupak protiv bilo kojeg novinara, a zahtjev za pokretanjem spora može podnijeti bilo tko.

Zahtjev se može podnijeti u roku od tri mjeseca od viđenog kršenja. Treba sadržavati jasan i obrazložen opis kršenja uz priložene dokaze s objašnjenim okolnostima. Također, zahtjev treba sadržavati sve relevantne informacije o spornoj objavi.

Po pitanju sankcija, Društvo članu koji je prekršio neko od etičkih načela može izreći blažu ili težu opomenu, a u ozbiljnijem slučaju i odluku o isključenju iz Društva. Ako se pokaže kako sankcija i konkretni postupak nisu potrebni, Društvo će prvo pokušati donijeti sporazum.

6. Pad profesionalnosti i nepoštovanje etike u današnjem modernom novinarstvu

Dok s jedne strane postoje jasno definirani te na prvi pogled jednostavni pojmovi, norme, pravila, obaveze i slobode koje bi novinari trebali poštovati kako bi djelovali profesionalno te u skladu s etikom, s druge strane postoje pojave i prakse koje pokazuju kako takvo djelovanje može biti komplicirano, teško ili gotovo nemoguće izvedivo, pa čak i namjerno zanemareno. Kroz prethodna poglavlja vidljiv je velik značaj etike i profesionalnosti za postojanje modernog društva, moderne civilizacije te udovoljavanje potreba, ali i prava medijske publike pa profesionalno novinarsko djelovanje temeljeno na novinarskoj etici rezultira, barem u teoriji, boljim, informiranijim, slobodnijim, zadovoljnijim i uglednijim društvom. Važnost definiranja etičkih načela te profesionalnog djelovanja općenito u tom je kontekstu neupitna i nužna za normalno funkcioniranje društva, a korisne su i organizacije koje, u teoriji, zajedničkim snagama unapređuju novinarstvo definiranjem i nadzorom poštovanja novinarske etike. No, 21. stoljeće je stoljeće globalizacije, mega korporacija, mega industrija te ponajprije kapitala pa negativne pojave nisu zaobišle niti novinarsku profesiju.

Nepoštovanje etike i profesionalnosti je sveprisutnija pojava te mnogi faktori utječu na istu. Brojni autori i kritičari medija smatraju kako je novinarstvo danas na vrlo niskim granama, dok negativne promjene onemogućavaju opstanak profesionalnog i etičkog novinarstva. Dolazi i do kontradiktornosti između teorije i prakse pa novinari ponekad ne znaju kako djelovati u skladu s kodeksima, profesionalnim standardima te na moralno ispravan način općenito. “Svatko tko je u novinarstvu proveo duže vrijeme suočio se s etičkim dvojabama koje neizbježno dovode do pitanja: Zapravo, što zaista znači kada kažemo 'učini to etički'?” (Malović, Ricchiardi i Vilović 2007: 28). Osim toga, novi trendovi pokazuju kako novinari često postaju samo radnici unutar masovnih korporacija koji svoje profesionalne dužnosti zamjenjuju potrebama tržišta, a jasno je da u takvom okruženju profesionalno novinarstvo pati.

Samo neke nove negativne promjene koje su u novinarstvu danas postale realnost povezane su s upitnom slobodom medija, općom komercijalizacijom novinarstva te krizom novinara kao subjekta. Ove promjene rezultiraju padom profesionalnosti, tj. nepoštovanjem i zanemarivanjem novinarske etike.

6.1. Profesionalno i etično novinarstvo kao rezultat slobode medija

Povijest novinarstva vezana je uz borbu za slobodu medija, iako je upravo ona temelj gotovo svakog novinarskog kodeksa, kao što je već spomenuto. „Ni u najsavršenijim društvima sloboda medija nikada nije idealna i potpuna. Novinari se stalno moraju boriti za svoja prava i za punu slobodu medija. U vječnom trokutu između čitatelja, slušatelja i gledatelja s jedne strane, i izvora informiranja s druge strane, nalaze se novinari koji moraju svojoj publici pružiti istinitu i pošteni informaciju koju dobivaju od izvora informiranja. A izvori su najčešće vrlo moćni i bliski vlasnicima“ (Malović, Ricchiardi i Vilović 2007: 37). Autori u ovom slučaju slobodu medija poistovjećuju s novinarskom etikom jer je, kako spominju, sloboda novinarskog izvještavanja otežana čim novinar prilikom obavljanja novinarskog posla mora paziti na zadovoljavanje osobnih, a ne općih i profesionalnih interesa. Malović tvrdi kako sva pitanje vezana uz profesionalnost i etiku nisu pitana po prvi put pa su stoga neka već definirana zakonima i kodeksima raznih novinarskih udruženja, dok je pitanje slobode medija uvijek aktualno pa je sloboda medija „krhka demokratska stečevina za koju se treba stalno boriti“ (Malović 2007: 16).

Nedavna zbivanja na domaćoj medijskoj sceni pokazala su krhkost takve stečevine. Potaknuti lošim položajem medija i novinara u Republici Hrvatskoj, Hrvatsko novinarsko društvo prošle je godine organiziralo i provelo prosvjed pod nazivom „Oтели ste medije, novinarstvo ne damo“. Kako stoji na službenim stranicama Društva, povod za prosvjed bio je veliki broj sudskih tužbi protiv novinara, politički i oglašivački pritisak na medije, prijetnje koje novinari dobivaju, ugrožavanje profesionalnosti, nepoštovanje Zakona te izostanak medijske politike. „Medijski prostor u Hrvatskoj premrežen je političkim i korporativnim interesima, novinarima se brani da slobodno rade, egzistencijalno ih se ucjenjuje i tuži kada pišu istinu“, napisano je u objavi (<https://www.hnd.hr/osam-zahtjeva-protiv-cenzure1>, pristupljeno 8.5.2020.). Prosvjed je održan 2. ožujka 2019. godine, a osim što je željelo ukazati na spomenute probleme, Društvo je Vladi uručilo osam zahtjeva protiv cenzure medija. Društvo je Vladi uručilo sljedeće zahtjeve:

- „Prekinite zloupotrebu sudskih tužbi kao sredstvo pritiska na novinare!
- Zakonom zaštitite novinare koji javno upozore na pritiske kojima su izloženi!
- Osigurajte depolitizaciju Vijeća za elektroničke medije“!
- Razriješite vodstvo javne televizije i hitno izmijenite Zakon o HRT-u!

- Osigurajte provedbu Zakona o medijima i provedbu statuta medija!
- Onemogućite lokalnim šerifima uzurpaciju medija!
- Pronađite i procesuirajte nasilnike i napadače na novinare!
- Uvedite javne potpore za kvalitetno novinarstvo!“ (<https://www.hnd.hr/osam-zahtjeva-protiv-cenzure1>, pristupljeno 8.5.2020.).

Osim što bi ovi zahtjevi ukinuli cenzuru u hrvatskom medijskom prostoru, povećali bi nivo profesionalnosti i etičnosti hrvatskog novinarstva. „Novinari u strogo kontroliranim medijima, u društvima koja čvrsto drže izvore informiranja u svojim rukama i doziraju javnosti informaciju, nemaju ni priliku susresti se s takvim etičkim dvojbama. Njihov je prvenstveni cilj kako plasirati istinu. Ili, bolje rečeno, što je moguće manje lagati“ (Malović, Ricchiardi, Vilović 2007: 38-39). U takvom okruženju opća svrha definiranja i promicanja novinarske etike i profesionalnosti nije jasna.

Pitanje slobode hrvatskog novinarstva na sam Svjetski dan slobode medija potaknuto je i na hrvatskoj javnoj televiziji *HRT-u*. Naime, povodom Svjetskog dana slobode medija voditelj emisije Nedjeljom u 2 Aleksandar Stanković u emisiju je kao gošću želio pozvati Maju Sever, predsjednicu Sindikata novinara Hrvatske, no ta želja mu je zabranjena, iako je osnovno novinarsko pravo sloboda odlučivanja i izbora. "Činjenica da Maja Sever nije gošća ove emisije je moj profesionalni poraz, a mislim da je i poraz kuće u kojoj radim“, u emisiji je izjavio Stanković. Njen nedolazak, odnosno zabranu istog *HRT* je objasnio jednostavnom činjenicom kako ona radi na *HRT-u* te na samoj emisiji pa njeno gostovanje stoga nije moguće. Incident je oštro osudilo i Hrvatsko novinarsko društvo koje je netom nakon emitiranja emisije u priopćenju pod nazivom „HND: zabrana gostovanja Maje Sever u 'Nedjeljom u 2' potvrda je cenzure na HRT-u“ navelo da je ovaj slučaj dokaz kako je na *HRT-u* na snazi ograničavanje slobode govora te kako je *HRT-ovo* obrazloženje samo izgovor (<https://www.hnd.hr/hnd-zabrana-gostovanja-maje-sever-u-nedjeljom-u-2-potvrda-je-cenzure-na-hrt-u>, pristupljeno 8.5.2020.).

Na problem *HRT-a* u domaćem medijskom okruženju ukazala je i organizacija Reporteri bez granica. Organizacija, između ostalog, izrađuje godišnje analize slobode medija pa je u ovogodišnjoj publikaciji 2020 World Press Freedom Index spomenula da *HRT*, kao i njegovo vodstvo i u ovoj godini nastavljaju tužiti svoje zaposlenike koji ukazuju na medijske probleme, a *HRT* je još i u sukobu s Hrvatskim novinarskim društvom, upozoravaju. Kao dodatan problem

u publikaciji se ističu napadi na novinare, prijetnje te zlostavljanje novinara putem interneta bez reakcija vlasti, unatoč tome što je svaki oblik zlostavljanja prema Zakonu jasno definiran kao kažnjiv. Također, Organizacija je u izvještaju Hrvatsku rangirala na 59. mjesto po slobodi medija od ukupnog broja od 179 država. Kao države s najslobodnijim medijima Organizacija smatra Norvešku, Finsku i Dansku, a najviše ograničenja imaju države poput Sirije, Irana, Vijetnama, Turkmenistana, Sjeverne Koreje i Kine. Reporteri bez granica Kinu opisuju kao državu koja je po pitanju medijskih sloboda uspostavila model kontrole vijesti i informacija uz *online* nadzor svojih stanovnika. Privatni mediji u Kini su u vlasništvu komunističke partije, dok se strani novinari sve češće suočavaju s ograničenjima. Organizacija upozorava kako se trenutno više od 100 novinara i blogera nalazi u uvjetima koji im ugrožavaju život, a spominju i kako svi korisnici interneta u Kini zbog provedenih regulacija mogu biti kažnjeni zbog komentara koje ostavljaju na društvenim mrežama ili servisima za komunikaciju, a kazne su moguće čak i za obično dijeljenje informacija i sadržaja (<https://rsf.org/en/ranking>, pristupljeno 8.5.2020.).

Na temelju ovih informacija ponovno je vidljiv određen nesrazmjer između teorijskih pretpostavki etičkih načela i realne prakse.

6.2. Komercijalizacija profesionalnog novinarstva

Osim medijskih sloboda, još jedan važan faktor koji utječe na (ne)poštovanje etičkih načela i profesionalnosti je komercijalnost. Pojedini autori smatraju kako smo svjedoci slamanja profesionalnih standarda, pogotovo pod utjecajem utrke za nakladom, gledanošću i slušanošću. „Tržište je nesmiljeno. Pobjeđuju samo najbolji, najbrži, oni koji prvi jave vijest. U utrci s vremenom stradavaju kriteriji: nema više vremena za provjeru informacija. Prevladava logika: 'Objavi, pa provjeri!'“ (Malović, Ricchiardi i Vilović 2007: 38). Ove pojave prisutne su unatoč novinarskim udruženjima koja definiraju svoje etičke profesionalne kodekse te nadziru primjenu istih, a valja spomenuti kako o komercijalizaciji medija progovaraju i zakoni država.

Zbog navedenog se postavlja pitanje bitnosti i motivacije profesionalnosti prilikom obavljanja novinarskog posla; izvještava li novinar s ciljem postizanja veće naklade, prodaje i prikupljanja većeg broja klikova, ili novinar izvještava jer je ono određeno u moralnoj definiciji

njegovog posla, kao što je poznato kroz prethodna poglavlja? „Novine se natječu za što senzacionalnije naslove, a televizija hoće spektakle. Informacija i komunikacija postaju čiste slike i opasnost leži baš u miješanju slika i realnosti, u reduciranju realnosti na slike. Danas svatko može izabrati uobličavanje, odnosno sliku, koju želi prikazati u skladu sa svojim interesima i ekonomskim mogućnostima. 'Slika je postala važnija od biti'“, piše Poler Kovačić (2001: 29) nadovezujući se na Encabove (1995.) misli.

Osim komercijalizacije medija, dolazi i do komercijalizacije samog novinara. Fidalgo (2013: 3) napominje kako praksa posla pokazuje da su novinari većinom samo radnici u industriji medija koji primaju zapovjedi od vlasnika. Dodaje kako je u idealnom medijskom modelu novinar profesionalac koji radi sve kako bi zadovoljio svoju publiku, no u realnosti medija novinar mora slijediti rutinu i pravila. Iako teorija jasno nalaže kako djelovati profesionalno te etično, vlasnici medija često žele ostvariti što više profita, a pritom štete profesionalnom novinaru koji bi trebao služiti društvu, a ne zaradi. Sličnog je mišljenja i Malović (2007: 53) koji upozorava da je vlasniku profit naravno važan, “ali novinari moraju djelovati prema svojim profesionalnim standardima i njihov cilj nije ostvarenje zarade, već ostvarivanje zadaće medija kao psa čuvara (*watchdog*) demokracije“.

Daljnji problem trenda komercijalizacije medija, odnosno novinarstva, a zatim i pada profesionalnosti te kršenja etike je problem vlasničke strukture medija. Malović, Ricchiardi i Vilović pišu kako je kontrola medija putem vlasništva najefikasnija metoda nadziranja medijskog prostora, a napominju i kako su ovakvi trendovi već krajem 90-tih godina bili vidljivi na *HRT-u*, u Hini ili pak u *Večernjem listu*; „Vlasnička struktura izravno utječe na uređivačku politiku medija“ (Malović, Ricchiardi i Vilović 2007: 32). Političke stranke su one koje trebaju medije kako bi širile svoje ideje, mišljenja i stavove, ali ono što je uspjeh pojedine političke stranke ne mora nužno biti i ono što je od javnog interesa – ako vlasnici medija žele da novinarstvo bude moralno i u službi javnosti te da se uspjeh medija mjeri u kvaliteti, to je također moguće, zaključuju autori. Valja podsjetiti kako definicije novinarske etike i profesionalnosti nalažu da se novinari trebaju voditi moralom, istinom i profesionalnim načelima, a ne uređivačkom politikom medija.

Godine 1990-e obilježene su moralno upitnim i netransparentnim transferima vlasništva medijskih kuća, no aktualna dešavanja pokazuju kako ni danas situacija nije najbolja. „Očito, vlasništvo medija je još uvijek u nas nedovoljno definirano, premda postoje vrlo jasne odredbe Zakona o medijima i Zakona o elektroničkim medijima. Nažalost, one su uglavnom samo

mrtvo slovo na papiru“ (Malović 2007: 56). Prema 31. članku 5. poglavlja Zakona o medijima, nakladnici su dužni do 31. siječnja svake godine Hrvatskoj gospodarskoj komori dostaviti podatke o tvrtki i sjedištu, tj. imenu i prezimenu te prebivalištu svih pravnih i fizičkih osoba koje su neposredno ili posredno imatelji dionica ili udjela u toj pravnoj osobi. Te podatke dužni su objaviti i u Narodnim novinama, a spomenuto je i kako se prikriivanje vlasničke strukture zabranjuje. Unatoč tome, Malović smatra kako stvarni vlasnici većine medija još nisu poznati.

Kako bi upozorili na sve probleme netransparentnost europskih medija, ali i kako bi utvrdili u kojim se europskim zemljama transparentnost vlasništva poštuje, organizacija Access Info Europe pokrenula je kampanju otkrivanja stvarnih vlasnika europskih medija. Access Info Europe organizacija je osnovana 2006. godine u Madridu, a glavni cilj joj je promicanje i zaštita prava na pristup informacijama. Po pitanju vlasničke strukture medija u Republici Hrvatskoj, organizacija je istraživanjem otkrila kako je vlasništvo medija u Hrvatskoj Zakonom transparentno, dok u praksi to nije slučaj. U glavnom zaključku izvješća navode kako medijske kuće ne objavljuju uvijek informacije o vlasništvu, a da pritom Hrvatska gospodarska komora ne raspolaže s dovoljnim sredstvima kako bi efikasno nadzirala situaciju. U izvješću je spomenuto i da medijske kuće u Hrvatskoj ne mogu biti posve sigurne da je pojedinac koji je vlasnik dionica u registru i u stvarnosti pravi vlasnik (<https://www.access-info.org/wp-content/uploads/Advocacy-Pack-Transparency-of-Media-Ownership.zip>, pristupljeno 9.5.2020.).

Osim izvješća, Organizacija je objavila 10 preporuka transparentnosti vlasništva medija; kako stoji na službenim stranicama organizacije, transparentna vlasnička struktura medija trebala bi omogućiti:

1. Bitne osnovne podatke,
2. Besplatne i lako dostupne podatke,
3. Redovno ažurirane podatke,
4. Podatke koji se mogu ponovno iskorištavati,
5. Progresivno povećanje transparentnosti,
6. Transparentnost utjecaja,
7. Jasan i precizan pravni okvir,
8. Nadziranje od strane neovisnog tijela,

9. Izravno otkrivanje strukture javnosti,

10. Transnacionalni pristup i usporedivost (https://www.access-info.org/wp-content/uploads/TMO_Recommendations_05_November_2013.pdf, pristupljeno 9.5.2020.).

Dok vlasnika medija pokreće profit, a novinar je samo radnik koji udovoljava potrebe ekonomskog tržišta, nije posve jasno gdje se izgubila te postoji li uopće novinarska etika. Profesionalni standardi izvještavanja u teoriji jasno nalažu što novinar mora činiti kako novinarstvo ne bi postalo prodavanje tekstova s ciljem što veće zarade, a novinarska etika također veoma jasno definira kakav mora biti novinar koji djeluje profesionalno, odnosno moralno dobro. Malović poglavlje o komercijalizaciji medija, novinarstva i novinarske struke zatvara činjenicom da se proizvodnja informacija racionalizira „pa se time i pojednostavljuje njen sadržaj, smanjuje vrijeme za istraživanje, ne traži se 'ono nešto', već je važno pokriti događaj u bitnim crtama i – idemo dalje, stiže novi dan, novo izdanje. A čitatelju je svejedno uzme li u ruke ovaj ili onaj dnevni list, pa ionako je većina u vlasništvu samo nekoliko korporacija“ (Malović 2007: 62).

6.3. Kriza profesionalnog novinar(stv)a

„U idealnom svijetu profesija traži se visok stupanj profesionalnosti i posvećenost visokim ciljevima. Tada bi profesionalni novinar trebao skrbiti o duši društva i članova društva i služiti dokazivanju života u okviru društvene odgovornosti medija“ (ed. Labaš 2010: 68). No, realan svijet pokazuje kako svaki novinar nije moralno odgovoran profesionalni novinar, a kako je definiranje novinarstva kao profesije teško. „Svatko ima pravo doći u redakciju i ponuditi tekst. Samo vrijednost tog teksta određuje hoće li se on objaviti ili ne. Nema nikakvog ograničenja u tome tko može postati novinarom“ (Malović 2007: 38). Ipak, Malović odgovorno tvrdi kako novinar ne može biti pojedinac koji ne poštuje temeljna načela profesije, kao što novinarska etika te profesionalni standardi i nalažu.

Situaciju dodatno otežava činjenica kako novinarstvo u Republici Hrvatskoj nije definirano kao službena profesija. Kritičari upiru prstom na Hrvatsko novinarstvo društvo koje kao temeljna udruga novinara Hrvatske nije dovoljno uključeno „u akademskom okviru struke, već

je prednost dala političko-tržišnom zanimanjskom konceptu novinarstva koji se više oslanja na priučenost i rutinu nego na rješavanje problema na temelju stečenog visokoškolskog znanja. (...) Nedovoljno dobra rješenja statusa struke utjecala su da i profesionalna etika nije sveobuhvatna u medijskoj sferi, pa javnost i pojedinci kao klijenti nisu zaštićeni od mogućih štetnih utjecaja medijskih objava“ (ed. Labaš 2010: 80-81).

Poler Kovačić misli kako je kriza novinarstva, tj. kriza novinarske etike kriza novinara kao subjekta, prilikom čega subjekta percipira kao temelj novinarstva: „Novinar kao subjekt – izvješćivač nestaje, njegovo mjesto nadzora nad procesima u medijskoj realnosti preuzimaju bezosobne strukture i mehanizmi moći, vlasnici kapitala i nositelji vlasti“ (Poler Kovačić 2001: 26). Također, smatra kako postoji velika razlika u onome što novinar kao subjekt u teoriji je, u odnosu na ono što je novinar kao subjekt u praksi: „U praksi tržišnog novinarstva u svim fazama komunikacijskog procesa utvrđujemo da se novinar kao subjekt povlači. Njegovu ulogu preuzimaju vlasnici kapitala i nositelji političke moći i vlasti. Oni umjesto novinara kontroliraju komunikacijski proces: masovnim medijima aktivno dostavljaju 'događaje', odabiru one koji (prema njihovim mjerilima) odgovaraju za objavu, odabiru 'činjenice' o njima, stvaraju pseudodogađaje, pripremaju 'novinarske' tekstove i sl.“ (Poler Kovačić 2001: 30).

Uz sve spomenuto Poler Kovačić objašnjava i kako situaciju dodatno otežava utvrđivanje granice između ozbiljnog i popularnog tiska; dok je ozbiljan tisak na strani izvještavanja javnosti s ciljem informiranja, popularan tisak ima svrhu zabave publike, tj. stvaranja potrošača, unatoč na prvi pogled jasnim distinkcijama između profesionalnog i neprofesionalnog djelovanja definiranog u prethodnim poglavljima. „Prepoznavanje identiteta i budućnost novinarstva ugroženi su. Granicu između novinarstva i ne novinarstva sve je teže odrediti, budućnost novinarstva sve teže prognozirati. U krizi su baš oni elementi koje komunikolozi najčešće navode kao ključne postavke profesije, među kojima su prije svega i autonomija i etika“ (Poler Kovačić 2001: 28).

Granicu između profesionalnog novinarstva zamutili su i novi mediji. Fidalgo (2013: 5) izjavljuje kako je danas teže no ikad definirati novinarstvo i novinara, a daje primjer Jane Singer koja je izjavila kako su sve informacije i dezinformacije danas dostupne samo jednostavnim „guglanjem“; novinari i dalje objavljuju informacije, no sve dostupne informacije nisu objavljene od strane novinara. S istim se slaže i Malović (2007: 38) jer iako bilo tko može pokrenuti vlastitu internetsku stranicu ili blog, ne znači da je tada on i novinar.

Fidalgo (2013: 11) još prenosi da prema Wardu (2009.) danas postoje četiri razine (ne)profesionalnosti novinarstva:

1. „Profesionalno novinarstvo kao plaćeni, specijalizirani posao u redakcijama za medijske kompanije,
2. Profesionalno novinarstvo specijalizirano za nove medije, tj. rad na web stranicama i blogovima,
3. Novinarstvo kao povremena aktivnost individualca ili skupine,
4. Novinarstvo kao građanska aktivnost s ciljem pridonosenja i povećanja izvora informacija koje koriste stari i novi mediji.“

Za Poler Kovačić brisanje granica između novinarstva i ne novinarstva ukazuje na krizu novinarske etike, odnosno njenih teorijskih pretpostavki, a kao glavnog krivca takve pojave smatra tržišno usmjereno novinarstvo: „Dakle, kriza novinarske etike pokazuje se u prevladavanju norme tržišne učinkovitosti nad profesionalnim novinarskim načelima. Odluke o tome što postaje vijest (i kakva je!) ovise o analizi troškova i koristi, a ne o mjerilima kvalitetnog novinarskog diskursa“ (Poler Kovačić 2001: 29).

„Vlasnici više nego jasno pokazuju kakve novinare žele: mlade i nedovoljno obrazovane. Takvi su u redakcijama podatna glina koja se mijesi prema zamislima medijskih mogula. Mladi i nedovoljno obrazovani novinari ne poznaju dovoljno novinarske standarde, ne znaju razlikovati što je etično, a što je povreda dostojanstva ili privatnosti pojedinca, lagano se mogu nagovoriti da nekoga 'rasture', da objave bez razmišljanja tekst iz samo jednog izvora, da ne provjeravaju informacije, da se ne bune kada im urednik dopiše rečenicu, da slegnu ramenima ako se netko traži ispravak zbog netočnih podataka...“ (Malović 2007: 40).

7. Negativni trendovi uzrokovani padom profesionalnosti i nepoštovanja etike

„Nigdje pogreške nisu tako očite i lako vidljive kao u masovnim medijima. Koji put je upravo neshvatljivo kako se mogu objaviti takve gluposti, netočnosti ili pak nespretnosti. Masovni mediji vrve pogreškama: od najobičnijih i najčešćih – pogrešaka u pisanju ('tipfelera') u tiskanim medijima ili njima analognih pogrešaka u izgovaranju ('šprehfelera') u elektronskim medijima, pa do objavljivanja krivih podataka i netočnosti, do pogrešaka koje mogu izazvati velike i dalekosežne posljedice jer obično nanose nepopravljive štete osobama ili institucijama o kojima se piše“ (Malović, Ricchiardi, Vilović 2007: 34). Ove činjenice ni ne čude jer, kako govore autori, novinarstvo se nikada ne radi mirno i u idealnim uvjetima, već ga karakterizira svakodnevna borba s rokovima pa je brzina često najvažniji kriterij prilikom objave neke vijesti. Tada stradava profesionalizam, može stradati i etika, a poznato je kako je takvo okruženje plod komercijalizacije te konstante potrebe za što većim brojkama, odnosno prodajom.

Što veće brojke, što veća čitanost te čim veća prodaja ne rezultiraju samo banalnim pogreškama, već i ozbiljnijim nepoštovanjem novinarske etike, a posljedica svega je i pad profesionalnosti. Spomenuto je kako novinar kroz današnje djelovanje gubi svoju ulogu subjekta, a njega zamjenjuju vlasnici medija, moćnici te vlasnici kapitala što u konačnici rezultira novinarstvom koje ne traži istinu, već prodaje neetičke senzacije. „Nažalost, to često dovodi do stanja u kojemu najnakladniji počinju biti mediji koji njeguju žutilo i hvale se da prodaju 'cijelu istinu' u 'pola cijene'“ (ed Labaš 2010: 94).

U takvom neetičkom i neprofesionalnom novinarstvu pak dolazi i do još nekih negativnih trendova. Kako bi svojoj publici prikazali najkontroverznije i najbizarnije informacije što bi u konačnici rezultiralo velikom čitanošću, mediji, a posebice *online* izdanja istih, u svojim tekstovima znaju promovirati govor mržnje. Ponekad je govor mržnje i rezultat političke (ne)slobode medija. Za Vilović (2011: 69) mediji „moraju objavljivati neprimjerene izjave javnih osoba, ali je nužno odmah na njih reagirati, što je većina novinara i činila. Katkad u medijima nema osjetljivosti za pripadnike određenih manjina pa se – čak i kad se ne može govoriti o izravnom govoru mržnje – uočava krajnje neprimjeren i diskriminatorski odnos prema pripadnicima manjinskih skupina.“

U ovom slučaju ne pomaže ni činjenica kako je jedan od glavnih odrednica novih medija interaktivnost, pa je govor mržnje danas obostran – promoviraju ga i novinari, ali i publika. „Upravo zbog velikog broja korisnika društvenih mreža i internetskog novinarstva koje je na njima prisutno, u komunikaciji među korisnicima postoji mogućnost izražavanja govora mržnje“ (Šimenić 2016: 26).

7.1. Senzacionalizam

„Senzacionalizam je svakodnevna pojava u medijima, a podrazumijeva način pisanja novinarskih tekstova u kojem novinari krše etička pravila svoje struke. To su tekstovi koji prenose govor mržnje, nisu utemeljeni na činjenicama, bave se nevažnim temama, vrijeđaju druge osobe, zadiru u privatni život, sadrže uznemirujuće fotografije unesrećenih osoba itd. Senzacionalističke vijesti usko su povezane s komercijalizacijom medija. Kaže se da su vijesti postale roba na tržištu pomoću koje mediji ostvaruju profit“ (<https://www.medijskapismenost.hr/kako-prepoznati-senzacionalizam-u-medijima/>, pristupljeno 13.5.2020.).

Ova definicija istaknuta je i u brošuri Društva za komunikacijsku i medijsku kulturu, a Društvo kroz brošuru ističe kako su obilježja senzacionalističkog izvještavanja često:

- Izvještavanje o nevažnim temama – novinari bi trebali izvještavati o informacijama od javnog interesa, a ne o tračevima, skandalima i aferama s neprovjerenim informacijama popraćenim šokantnim fotografijama i bombastičnim naslovima,
- Kršenje prava na privatni život – privatni i obiteljski život svake osobe zakonom je zaštićen od senzacionalističkog izvještavanja, objavljivanje privatnih informacija popularnih i slavni osoba koje nisu od interesa građana smatra se neetičnim,
- Povreda nečijeg ugleda u društvu – povrede ugleda definira i Zakon,
- Izvještavanje o tragedijama i nesrećama – potrebno je čuvati dostojanstvo sudionika događaja te ne poticati sekundarnu viktimizaciju,
- Izvještavanje o ratovima – prilikom izvještavanja o ratovima treba objavljivati samo provjerene činjenice uz navođenje izvora, a važna je i nepristranost te uravnoteženost bez objavljivanja uznemirujućih fotografija,

- Izvještavanje o djeci – zabranjeno je otkrivanje identiteta djeteta, prilikom izvještavanja o djeci novinar mora izvještavati o problemu djeteta, a ne o samom djetetu (<http://dkmk.hr/wp-content/uploads/2016/01/Kako-prepoznati-senzacionalizam-u-medijima.pdf>, pristupljeno 13.5.2020.).

Labaš napominje kako se pojava senzacionalizma usko veže uz novinarsku neprofesionalnost i etiku te upozorava kako se danas najviše prodaju teme sporta, seksa i skandala, a one su stoga prerasle u senzacionalizam: „Senzacionalizam je jedna od velikih boljki suvremenog novinarstva samo zato što se zbog malog tržišta i broja čitatelja ozbiljne novine pretvaraju u senzacionalističke“ (<https://www.globalnovine.eu/intervju/mediji-su-tuda-sokiraju-ne-da-informiraju/>, pristupljeno 13.5.2020.). Prema Skoku i Bajsu takve novine umjesto pravih informacija „objavljaju senzacionalističke informacije s vrlo malo stvarnih uporišta. Naslovi koji prodaju novine postaju konstrukcije bez stvarnoga uporišta u tekstu. Naslovna informacija uglavnom se temelji samo na pretpostavkama. Sugovornicima se često, doslovce stavljaju riječi u usta, odnosno nerijetko im se pripisuje ono što uopće nisu rekli ili se njihove riječi interpretiraju tako da ne odgovaraju izrečenome, o čemu svjedoče mnogobrojni demantiji. Često se nečije riječi stavljaju u posve drukčiji kontekst, kojim se nastoji izgraditi unaprijed planirana priča ili se manipulira izvadcima iz konteksta. Zanimljivo je da u hrvatskim medijima objavljivanje neistina djeluje po zakonu spojenih posuda, odnosno objavljenu laž u jednom mediju, ostali mediji prenose vrlo brzo, bez ikakve kritičke prosudbe i provjere istinitosti ili na njoj grade zaključke i komentare, uzimajući je 'zdravo za gotovo'“ (Skoko i Bajs 2007: 97). Valja još jednom napomenuti kako je istinitost prvi standard profesionalnog novinarstva, a vijest je ili istinita, ili nije vijest, kao što upozorava Malović.

S ciljem dokazivanja da hrvatski mediji ljudsku tragediju mogu pretvoriti u medijsku zabavu, Obradović (2010.) je proveo istraživanje pomoću kojeg je pokušao dokazati neetičan, neprofesionalan i senzacionalistički pristup medija prilikom izvještavanja o slučaju Ane Magaš nakon što je izašla iz zatvora poslije odslužene kazne zbog ubojstva supruga. Rezultati istraživanja pokazali su kako su domaći listovi *Jutarnji list*, *Večernji list*, *Slobodna Dalmacija* i *24 sata* u razdoblju od svega nekoliko dana koristili slučaj kako bi proizveli pseudogađaje, preuveličavali važnost i davali medijski prostor s ciljem ostvarivanja bolje prodaje novina, zaključuje Obradović. Dodaje i kako su spomenuti listovi Anu Magaš pretvorili u „kratkotrajnu zabavnu 'zvijezdu'“ (Obradović 2010: 46), a pritom su zanemarivali profesionalne standarde izvještavanja. Propust su učinili i prilikom izvještavanja o Magaševom sinu čiji je identitet

otkriven, navodi Obradović, usprkos jasnim odredbama Kodeksa koji upućuju kako izvještavati o maloljetnicima, no i ubojstvima, nesretnim slučajevima te tragedijama općenito.

Kao dodatan problem brzog širenja senzacionalizma u medijskom prostoru Labaš smatra i građansko novinarstvo koje je, kako kaže, izvrsna ideja koja je završila u katastrofi. „Zbog građanskog novinarstva izgleda kao da svi mogu sudjelovati u novinarstvu, ali to je trik, obmana i laž. Sudjeluju samo neki, i to s nevažnim temama i tako kvare ugled novinarstva“ (<https://www.globalnovine.eu/intervju/mediji-su-tu-da-sokiraju-ne-da-informiraju/>, pristupljeno 13.5.2020.).

Trend senzacionalizma pokazuje da je medijski prostor danas sve zagađeniji nevažnim, skandaloznim, moralno upitnim temama s *clickbait* naslovima kroz koje mediji relativno brzo i lako zarađuju, a pritom promoviraju senzacionalizam te tako srozavaju profesionalnost i etičnost novinarstva. Mnogi kritičari smatraju kako danas ne postoji medij koji barem jednom nije objavio senzacionalistički članak te tako svjesno prekršio etička načela struke, a dokaz da situacija izmiče kontroli su i inicijative određenog broja publike koje se bore protiv senzacionalizma, ili barem ukazuju na pojavu istog. Jedna takva inicijativa je Facebook stranica Hejt za klikbejt koja trenutno broji 43 tisuće pratitelja, a čiji je cilj ukazati na senzacionalističke *clickbait* naslove i članke domaćih internet portala. Facebook stranica neprofesionalne senzacionalističke članke prenosi svakodnevno pa je stoga i arhiva objava stranice poprilično bogata; preneseni članci većinom su tekstovi s *clickbait* naslovima čija je svrha povećati klikanost pojedinog članka, tj. steći veću zaradu.

7.2. Govor mržnje

Pojava govora mržnje u medijskom prostoru još je jedan alat kojim se mediji bore za ostvarivanje što veće čitanosti i zarade, a kojim krše i etička načela te srozavaju profesionalnu kvalitetu novinar(stv)a. Ovaj trend je obostran pa govor mržnje promiču i mediji, ali i publika putem interneta čije su glavne funkcije u ovom slučaju iskorištene na negativan način.

Prema GONG-u, govor mržnje je oblik govora koji u javnom prostoru šteti ljudskim pravima određenih skupina ljudi, a uz to još doprinosi njihovoj isključenosti iz društva te

diskriminaciji. Postoji nekoliko definicija govora mržnje, no GONG ističe kako su zajednički elementi definicije tri naredna elementa:

- Govor mržnje je javni govor izrečen u javnom prostoru i proširen putem medija, interneta i društvenih mreža,
- Cilj govora mržnje je napasti, ocrniti, obezvrijediti, dehumanizirati, zastrašiti ili nahuškati na neku osobu ili skupinu ljudi, najčešće pripadnike manjinskih skupina,
- Osoba ili skupina koja je izložena govoru mržnje prepoznatljiva je po zajedničkim karakteristikama, a to su rasna ili etnička pripadnost, boja kože, spol, jezik, vjera, nacionalno ili socijalno podrijetlo, društveni položaj, invaliditet, rodni identitet, spolna orijentacija i drugo (<https://www.gong.hr/hr/aktivni-gradani/kako-prepoznati-govor-mrznje-i-reagirati-na-njega/>, pristupljeno 14.5.2020.).

„Govor mržnje u javnom prostoru treba aktivno suzbijati kažnjavanjem onih koji ga šire, ali i edukacijom usmjerenom na proizvođače medijskog sadržaja i medijskih publika, kao i suradnjom između regulatornih tijela, organizacija civilnog društva te samih medijskih nakladnika i moderatora sadržaja“, zaključuju u GONG-u (<https://www.gong.hr/hr/aktivni-gradani/kako-prepoznati-govor-mrznje-i-reagirati-na-njega/>, pristupljeno 14.5.2020.).

Šimenić (2016: 10-11) napominje kako je govor mržnje na nacionalnoj razini ograničen Ustavom Republike Hrvatske, Kaznenim zakonom, Zakonom o suzbijanju diskriminacije, Zakonom o ravnopravnosti spolova, Zakonom o istospolnim zajednicama te Zakonom o medijima i Zakonom o elektroničkim medijima. Zakon o medijima jamči slobodu izražavanja i medija te zabranjuje sadržaje koje potiču i veličaju diskriminaciju, neravnopravnost, nesnošljivost i neprijateljstvo. Zakonom o elektroničkim medijima zabranjeno je poticati i širiti netrpeljivost, ideologiju totalitarnih režima te diskriminaciju pojedinaca i skupina.

„Posljednjih godina internet, kao medij koji ima neslućene mogućnosti interaktivnosti i sve veći broj mladih korisnika, postaje platformom na kojoj su vidljivi novi oblici promicanja nesnošljivosti prema određenim manjinskim društvenim skupinama. Unatoč svim upozorenjima vlasnika internetskih portala i online novina da će se uvredljivi i nesnošljivi izričaj automatski brisati, takvi sadržaji ostaju na mreži mjesecima i godinama. Svjedoci smo politički nekorektnog jezika, kadšto i pravog govora mržnje, na internetskim portalima obično kad je riječ o nekim iznenadnim događajima koji se odnose na međunacionalnu toleranciju, živote i probleme društvenih manjina, te na događaje u kojima sudjeluju ljudi različite seksualne orijentacije“ (Vilović 2011: 69).

Kako bi bolje shvatili govor mržnje u hrvatskim medijima, GONG je od listopada 2015. do rujna 2016. godine provodio istraživanje o praćenju govora mržnje te diskriminatornog, stereotipizirajućeg i zapaljivog govora u informativnim medijima. Izvještaje, tj. rezultate istraživanja GONG je na mjesečnoj bazi objavljivao na svojim internetskim stranicama, a sažetak cijelog istraživanja prenijelo je Hrvatsko novinarsko društvo. Istraživanje je pokazalo kako je najviše govora mržnje zabilježeno na portalu *Dnevno.hr*, dok su „najviše prostora povijesnom revizionizmu i interpretaciji povijesti dale emisije Bujica i Markov trg“, prenosi Hrvatsko novinarsko društvo (<https://hnd.hr/najvise-govora-mrznje-na-portal-dnevno-hr?seo=najvise-govora-mrznje-na-portal-dnevno-hr>, pristupljeno 14.5.2020.). GONG je istraživao *mainstream* medije, kao i one koji pokazuju sklonost prema govoru mržnje pa su stoga u analizu bili uključeni listovi poput *24 sata*, *Jutarnjeg* i *Večernjeg lista*, *Slobodne Dalmacije*, *Hrvatskog tjednika*, portali *Index.hr*, *Dnevno.hr*, *Narod.hr* te radijske i televizijske emisije poput U mreži prvog, Bujice, Otvorenog i RTL Direkta.

Rezultati istraživanja pokazali su kako je najviše govora mržnje zabilježeno na portalu *Dnevno.hr* koji je na diskriminirajući, uvredljiv i ponižavajući način prikazivao izvaneuropske izbjeglice i migrante kao kriminalce i silovatelje: „Među najgorim slučajevima nalazi se serijal kolumni portala *Dnevno.hr* o izbjeglicama, u kojima su migranti ocrnjivani i prikazivani kao 'primitivni ljudi čiji IQ u prosjeku jedva doseže polovicu onog u najrazvijenijim dijelovima svijeta', koji su 'prilično nisko u evolucijskom lancu, sviđalo se to kome ili ne' i koji 'da nisu došli u dodir s razvijenijim društvima u jednom trenutku, ne bi do sad, po vlastitim kapacitetima, poznavali ni kotač'. Ovaj serijal kolumni predstavlja jedan od najeklatantnijih primjera širenja ideja rasne superiornosti“, u spomenutoj objavi prenosi Hrvatsko novinarsko društvo (<https://hnd.hr/najvise-govora-mrznje-na-portal-dnevno-hr?seo=najvise-govora-mrznje-na-portal-dnevno-hr>, pristupljeno 14.5.2020.). Najgori pojedinačni primjer govora mržnje tijekom istraživanja zbio se u emisiji Markov trg početkom 2016. godine kada je zbog govora Marka Juriča *Z1 televizija* kažnjena suspenzijom emitiranja u trajanju od tjedan dana. Istraživanje je pokazalo kako su u promatranom razdoblju nadležna tijela reagirala u šest slučajeva.

Slično istraživanje provedeno je i u Srbiji. Kako prenosi portal *danas.rs*, istraživanje Centra za profesionalizaciju medija i medijsku pismenost provedeno od 15. rujna do 15. listopada 2019. godine pokazalo je kako se u osam dnevnih listova te na 20 najčitanijih portala u Srbiji kroz jedan dan prosječno objave 644 teksta koji sadrže neki oblik govora mržnje, agresivne komunikacije ili senzacionalizma. „Mediji su tokom ove godine dodatno pomaknuli granice

agresivnosti, postali još brutalniji nego do sada, a za sve veći broj medija može se reći da su se de facto oprostili od profesionalnih principa, etičkih kodeksa i jezika tolerancije“, govori *danas.rs* (<https://www.danas.rs/drustvo/medijska-realnost-srbije-agresivnost-senzacionalizam-i-mrznja>, pristupljeno 14.5.2020.).

Tekstovi s agresivnom terminologijom popraćeni su izrazima kao što su „šok“, „brutalno“, „jezivo“, „užas“ i drugih, a cilj takve terminologije je privlačenje čim većeg broja čitatelja. Na dalje, rezultati istraživanja pokazuju kako su srpski mediji u promatranom razdoblju objavili 1358 tekstova u kojima su subjekti izvještavanja etiketirani kao izdajnici, a takve tekstove slijede izrazi poput „strani plaćenici“, „lopovi“, „teroristi“ i slično.

Zaključak istraživanja je i da su tekstovi s elementima agresije, senzacionalizma i govora mržnje dominantni u *online* medijima. „Zato su sve opravdanja upozorenja da su agresivna komunikacija, govor mržnje i senzacionalistički narativi u medijima postali jedan od najvećih problema u sferi javnog komuniciranja, ali se ovoj temi usprkos tome još uvijek ne pridaje veći značaj i veoma je malo istraživanja i medijskih sadržaja koji se odnose na ovaj problem“, zaključuju (<https://www.danas.rs/drustvo/medijska-realnost-srbije-agresivnost-senzacionalizam-i-mrznja/>, pristupljeno 14.5.2020.).

8. (Ne)poštovanje etičkih i profesionalnih načela u dnevno najčitanijim tekstovima portala *Index.hr*

U prethodnim poglavljima prikazane su dvije strane jedne priče; definicije novinarske etike i profesionalnog djelovanja, kao i odrednice, tj. načela koje služe kao nit vodilja svakom profesionalnom novinaru nisu strana pojava. No, situacija nije crno-bijela pa pojave poput komercijalizacije, upitne slobode medija i krize novinarstva, ali i novinara uz nastanak negativnih trendova pokazuju kako današnja novinarska praksa ipak nije uvijek moralna, profesionalna i društveno odgovorna.

Zbog nesrazmjera između onoga što bi etički i profesionalno novinarstvo danas trebalo biti i pojava koje pokazuju kakvo ono u praksi često je, u nastavku rada provedeno je istraživanje s ciljem dobivanja šire slike jednog hrvatskog internetskog medija; kroz analizu sadržaja medijskog portala *Index.hr* analizirani su dnevno najčitaniji tekstovi, a s ciljem uočavanja elementa koji bi kod istih ukazivali na nepoštovanje novinarske etike, tj. pad profesionalnosti.

Portal *Index.hr* te dnevno najčitaniji tekstovi na istom izabrani su zbog nekoliko ključnih faktora; prema ovogodišnjem Reutersovom izvješću Digital News Report portal *Index.hr* je prvi najčešće korišteni izvor informacija korisnika internetskih medija (<http://www.digitalnewsreport.org/survey/2020/croatia-2020/>, pristupljeno 7. srpnja 2020.). Već je rečeno kako najpopularniji mediji mogu biti oni koji su najviše okrenuti tržištu, tj. oni koji zbog želje za zaradom češće zanemaruju etička i profesionalna načela zbog čega je za analizu zanimljiva poveznica između te tvrdnje i portala *Index.hr* kao jednog od najpopularnijih u državi. Ovo opažanje može se primijeniti i na same tekstove pa je zanimljivo i pitanje razine etike te profesionalnosti u najčitanijim tekstovima portala.

Dodatna motivacija za odabir portala *Index.hr* kao jedinicu analize je i činjenica kako isto izvješće portal *Index.hr* po pitanju povjerenja u medije smješta na nisku poziciju; od portala *Index.hr* neuvjerljiviji su portali *24 sata*, *Net.hr*, *Dnevno.hr* i još neki. Spomenuto je kako profesionalno novinarstvo uz poticanje moralnog dobra rezultira boljim, zdravijim i kvalitetnijim odnosom između medija i društva pa bi moralno prihvatljivi mediji koji profesionalno obavljaju svoj posao, a čiji su novinari aktivni pojedinci koji sami donose odluke trebali biti uvjerljivi s izgrađenim povjerenjem.

8.1. Metodološki okvir istraživanja

Analiza sadržaja postupak je proučavanja i raščlanjivanja pojedinog pisanog ili slikovnog materijala na način da se pokušavaju uočiti neke osobine, odnosno poruke istog. Kako bi objavljeni sadržaj i poruke bili jasniji, analiza sadržaja fokusirala se na dnevno najčitanije tekstove portala *Index.hr*. Analiza sadržaja vršila se kroz sedam dana (od 23. do 29. svibnja 2020. godine) te se na temelju algoritma koji prikazuje listu dnevno najčitanijih tekstova proanaliziralo sveukupno 210 tekstova (30 po danu kroz sedam dana).

Pošto je cilj istraživanja uočiti postoje li u najčitanijim objavljenim tekstovima elementi koji bi ukazivali na poštovanje etičkih i profesionalnih načela, odnosno izostanak istih, postavljena su sljedeća istraživačka pitanja:

1. Temelje li se tekstovi na točnim, provjerljivim i/ili službenim činjenicama?
2. Može li se iz tekstova iščitati stav novinara ili medija?
3. Jesu li tekstovi društveno važni?
4. Promiču li tekstovi toleranciju?
5. Čuvaju li tekstovi čast profesije?

Pitanja su prilikom same analize postavljena za svaki pojedini analizirani tekst pa su se stoga ispitivali elementi činjeničnosti, objektivnosti, društvene važnosti, tolerantnosti i časti svih najčitanijih tekstova. Tekstovi su kroz analizu grupirani po rubrikama portala.

Također, postavljene su i dvije hipoteze koje su ispitane kroz samu analizu sadržaja. Postavljene su sljedeće hipoteze:

H1: Unatoč jasno definiranim etičkim načelima na portalu *Index.hr* u pojedinim tekstovima, ne poštuje se novinarska etika, odnosno izostaje profesionalnost.

H2: U tekstovima sa senzacionalističkim pristupom češći je izostanak etičkih načela i profesionalnih standarda.

Profesionalni, moralno prihvatljivi tekstovi temelje se na točnim, provjerljivim i službenim informacijama što nalažu i profesionalni standardi točnosti i istinitosti. Također, profesionalni standardi izvještavanja uravnoteženost i nepristranost definiraju kao temelje odgovornog izvještavanja pa je profesionalno napisani tekst onaj koji je bez subjektivnog uplitanja. Pojava senzacionalizma pokazala je kako se tekstovima koji izvještavaju o nevažnim temama često daje previše pažnje i medijskog prostora zbog čega je važno da novinar objavljuje tekstove koji

su moralno prihvatljivi, odnosno važni za društvenu zajednicu. Kodeks časti hrvatskih novinara, ali i brojni Zakoni, kao što je prethodno spomenuto, zabranjuju svaki oblik govora mržnje pa se očekuje kako će moralno odgovorni tekstovi poticati toleranciju i sprječavati bilo kakav oblik mržnje. Uz sve to, važno je da objavljeni tekstovi vlastitom moralnom i profesionalnom odgovornošću povezuju medije s publikom i stvaraju transparentan, uvjerljiv i zdrav odnos te tako čuvaju čast novinarske profesije.

8.2. Rezultati i diskusija

Tablica 8.2.1. Analitička matrica elemenata poštovanja novinarske etike i profesionalnosti dnevno najčitanijih tekstova portala *Index.hr*

Rubrika teksta	Elementi poštovanja novinarske etike i profesionalnosti dnevno najčitanijih tekstova portala <i>Index.hr</i>					Tekstova po rubrici (N)
	Činjeničnost u tekstovima (N)	Objektivnost u tekstovima (N)	Društvena važnost u tekstovima (N)	Tolerantnost u tekstovima (N)	Čast u tekstovima (N)	
Vijesti – Hrvatska	70	60	73	73	73	73
Vijesti – Svijet	17	14	17	18	18	18
Vijesti – Znanost	6	5	6	6	6	6
Vijesti – EU	4	5	4	5	5	5
Vijesti – Crna kronika	2	4	4	4	4	4
Vijesti – Regija	4	4	4	4	4	4
Vijesti – komentari	2	2*	2	2	2	2
Vijesti – Novac	1	1	1	1	1	1
Magazin – Zanimljivosti	20	13	10	32	10	32
Magazin – Showbiz	14	14	4	31	5	31
Magazin – TV i film	2	1	0	3	1	3
Magazin – Lifestyle	0	0	0	1	0	1
Sport – Košarka	12	11	12	12	12	12

Sport – Nogomet	11	12	12	12	12	12
Sport – Borilački sportovi	4	4	3	4	3	4
Ljubimci – Psi i mačke	1	1	0	2	1	2
Ukupno elemenata N / (%)	170 / (80,95%)	151 / (71,90%)	152 / (72,38%)	210 / (100%)	157 / (74,76%)	
Ukupno tekstova (N)						210

Rezultati istraživanja pokazali su raznolike podatke. Počevši od rubrika tekstova, najviše najčitanijih tekstova, njih 113, objavljeno je u rubrikama „Vijesti“ (Hrvatska, Svijet, Znanost, EU, Crna kronika, Regija, Komentari, Novac), slijede ih rubrike „Magazin“ (Zanimljivosti, *Showbiz*, TV i film, *Lifestyle*) sa 67 tekstova, zatim rubrike „Sport“ (Košarka, Nogomet, Borilački sportovi) sa 28 tekstova, dok su dva teksta objavljena u rubrici „Ljubimci – Psi i mačke“.

Što se tiče samih elemenata poštovanja novinarske etike i profesionalnosti, na temelju uzorka (N=210) dnevno najčitanijih analiziranih tekstova, 170 tekstova sadrži elemente činjeničnosti, 151 tekst elemente objektivnosti, 152 teksta elemente društvene važnosti, dok elemente časti sadrži 157 tekstova. Svi tekstovi (N=210) su tolerantni te ne zagovaraju izravno promicanje mržnje.

Najviše tekstova (N=73) objavljeno je u rubrici „Vijesti – Hrvatska“. Valja napomenuto kako je tema tekstova rubrika „Vijesti“ u velikoj većini bila korona virus, odnosno izvještavanje o trenutnoj situaciji po pitanju pandemije. Dakle, rezultati su pokazali da za tri teksta ove rubrike nije bilo moguće prepoznati elemente činjeničnosti, dok 13 tekstova nije sadržavalo elemente objektivnosti. Slična pojava zbilja se i u rubrici „Vijesti – Svijet“ (N=18) u kojoj jedan tekst nije temeljen na, odnosno ne sadrži elemente činjeničnosti, četiri teksta elemente objektivnosti, dok za jedan analizirani tekst nisu utvrđeni elementi društvene važnosti. U rubrici „Vijesti – Znanost“ (N=6) jedan tekst nije zadovoljio kriterije objektivnosti, a u rubrici „Vijesti – EU“ (N=5) uz jedan nečinjeničan tekst utvrđen je i jedan tekst koji ne sadrži elemente društvene važnosti. Kod rubrike „Vijesti – Crna kronika“ (N=4) dva teksta nisu sadržavala elemente činjeničnosti.

Nepovoljnija situacija zbilja se u rubrikama „Magazin“, gdje je izostanak poštovanja etike i profesionalnosti primijećen u svim elementima, osim tolerantnosti. Tematika tekstova iz rubrika „Magazin“ u velikoj mjeri bila je zadiranje u intimu slavnih i bogatih, kao i pisanje o (ne)bitnim zbivanjima u životu istih. Zanimljivo je i da je česta tema najčitanijih tekstova u ovim rubrikama prenošenje objava slavnih s društvenih mreža. „Magazin – Zanimljivosti“ stoga je rubrika u kojoj su objavljena 32 teksta, dok su elementi činjeničnosti primijećeni u 20 tekstova, elementi objektivnosti u tek 13 tekstova, a elementi društvene važnosti u svega 10 tekstova. Isti broj tekstova zadovoljavao je i elemente časti. „Magazin – Showbiz“ (N=31) rubrika je u kojoj se 14 tekstova temelji na elementima činjeničnosti i objektivnosti, samo tri teksta sadrže elemente društvene važnosti, a zbog značajnog nepoštovanja profesionalnih i etičkih načela tek pet tekstova sadrži elemente časti. Tri teksta objavljena su u rubrici „Magazin – TV i film“, od čega dva imaju elemente činjeničnosti, jedan elemente objektivnosti, ni jedan ne sadrži elemente društvene važnosti, a jedan sadrži elemente časti. U rubrici „Magazin – Lifestyle“ objavljen je samo jedan tekst koji ne sadrži ni jedan element poštovanja etike i profesionalnosti, osim elementa tolerancije.

Prihvatljivija situacija primijećena je u rubrikama o sportu. Tema tekstova u ovim rubrikama većinom su izvještaji sa sportskih događanja, a po pitanju rubrike „Sport – Košarka“ valja napomenuti kako je česta tema tekstova bila dokumentarna mini-serija *The Last Dance*. Konkretnije, u rubrici „Sport – Košarka“ objavljeno je 12 tekstova, a u svega jednom tekstu zabilježen je izostanak elementa objektivnosti, dok je u rubrici „Sport – Nogomet“ koja broji isti broj objavljenih tekstova u jednom tekstu izostao element činjeničnosti. „Sport – Borilački sportovi“ (N=4) rubrika je u kojoj je element društvene važnosti izostao u jednom tekstu, kao i kod elementa časti. Svega dva teksta objavljena su u rubrici „Ljubimci – Psi i mačke“, a elementi činjeničnosti i objektivnosti izostali su u jednom tekstu. Niti jedan objavljeni tekst nije društveno važan, a elementi časti nisu prisutni u jednom od tekstova.

Dakle, analizirani tekstovi pokazali su kako u dnevno najčitanim tekstovima kroz sedam dana analize na portalu *Index.hr* postoje elementi koji ukazuju na (ne)poštovanje novinarske etike i profesionalnosti; 80,95% analiziranih tekstova temelji se na točnim, provjerljivim i/ili službenim činjenicama, iz 71,90% tekstova ne može se iščitati stav novinara ili medija, 72,38% proučavanih tekstova je društveno važno, 100% tekstova promiče toleranciju, a 74,76% analiziranih tekstova čuva čast profesije. Rubrike „Vijesti“ i „Sport“ u većoj mjeri poštuju novinarsku etiku i profesionalnost, dok rubrike „Magazin“ ova načela češće zanemaruju. Rubrike „Vijesti“ i „Magazin“ prednjače po broju tekstova, tj. čitanije su.

Po pitanju hipoteza, nakon provedene analize sadržaja i diskusije jasno je kako su obje hipoteze potvrđene. Etička načela profesije jednoznačno nalažu kako izvještavati etički i profesionalno, a na portalu *Index.hr* svakako su uočeni elementi koji ukazuju na nepoštovanje novinarske etike, odnosno izostanak profesionalnosti. Izostanak etičkih načela i profesionalnih standarda je zamjećeniji u rubrikama „Magazin“, a čije su teme često tekstovi sa senzacionalističkim pristupom koji, kao što je već rečeno, između ostalog izvještavaju o (ne)bitnim privatnim događajima iz života slavnih.

Portal *Index.hr* svakako treba poraditi na elementima poštovanja novinarske etike i profesionalnosti. Barem jedan od elemenata (osim tolerancije) izostaje u gotovo svim analiziranim tekstovima, no prema dobivenom uzorku dnevno najčitaniji tekstovi u rubrikama „Magazin“ jasni su indikator kako je nepoštovanje etičkih i profesionalnih načela izrazito te kako su objavljeni tekstovi senzacionalistički, a česta je pojava da su baš takvi tekstovi i najčitaniji. Dobiveni rezultati pokazuju kako je situacija u rubrikama „Vijesti“ i „Sport“ nešto moralnija i profesionalnija, no svi objavljeni tekstovi trebali bi biti u skladu s etičkim i profesionalnim načelima, kao što profesionalni standardi i načela to i nalažu, pa zabrinjava i činjenica kako su, primjerice, elementi činjeničnosti i objektivnosti u ponekim najčitanijim tekstovima izostali i u „važnijim“ rubrikama poput rubrike „Vijesti – Hrvatska“.

9. Zaključak

Novinarska etika proučava potrebu ljudskog činjenja dobra u novinarskom okruženju. Novinarsko djelovanje ne može biti profesionalno, korisno niti društveno prihvatljivo ako ne poštuje temeljna etička načela profesije. Novinar koji djeluje u skladu s osnovama struke to čini etički prihvatljivo, odnosno moralno dobro.

Profesionalno novinarsko djelovanje je skup obaveza, dužnosti i prava – obaveza novinara je da novinarski posao obavlja odgovorno i savjesno predstavljajući uravnotežene i nepristrane te točne informacije temeljene na istini i poštenju, dužnost je da navedenu obavezu publici predstavlja na način koji će poticati kvalitetan i profesionalan odnos, a prava obje strane su znanje, zaštita i privatnost. Prema Maloviću, suvremeno novinarstvo temelji se na pet profesionalnih standarda: istinitosti, točnosti, nepristranosti, uravnoteženosti i poštenju. Novinarstvo je profesija koja se temelji na istini, a svoju svrhu ispunjuje tek kada izvještava o istinitim događajima. Osim što moraju biti istinite, sve objavljenije informacije moraju biti i točne. Profesionalno novinarstvo odlikuje nepristranost i uravnoteženost koje obje strane događaja prikazuje objektivno, bez subjektivnog uplitanja. Pošteni profesionalni novinar u javnom medijskom prostoru svoju dužnost prema publici ispunjava istinitim, točnim, nepristranim te uravnoteženim izvještavanjem.

U 21. stoljeću okruženi smo brojnim razvijenim tehnologijama, pa tako i informacijskim, a novinarska etika je stoga potrebija nego ikad. Jasno je da upravo ona danas oblikuje moderno novinarstvo pa su etičnost i profesionalnost pojmovi koji stvaraju „humane“ novinare, a koji pak služe javnosti, glavnom konzumentu medija. S druge strane, pojedini autori misle da pitanje novinarske etike te njene važnost nije presudno.

U kojem god slučaju, za definiranje, provedbu te nadzor etike i profesionalnosti na državnim, ali i svjetskoj razini zaslužne su novinarske organizacije i društva koja okupljaju novinare te brinu za opstanak i razvoj novinarske etike i profesionalnosti. Međunarodna federacija novinara najveća je svjetska organizacija ujedinjenih novinara koja okuplja 600 tisuća medijskih profesionalaca u preko 140 svjetskih zemalja. Ova organizacija služi kao podrška novinarima, promiče borbu za prava, bori se za jednakost, protivi se diskriminaciji i novinarskoj propagandi te vjeruje u slobodu izražavanja. Po pitanju etike, Međunarodna federacija novinara je 2019. godine u Tunisu prisvojila Globalnu etičku povelju za novinare.

Udruženje koje brine za profesionalnost i etičnost novinarstva na razini Republike Hrvatske je Hrvatsko novinarsko društvo. Ciljevi Hrvatskog novinarskog društva su promicanje ugleda profesionalnog novinarskog djelovanja, ostvarivanje Ustavom zajamčenih prava građana, a važan cilj je i zaštita novinara. Kodeks časti hrvatskih novinara dokument je u kojem su definirane etičke i profesionalne odrednice hrvatskih novinara.

Unatoč novinarskim udruženjima i kodeksima dolazi do kontradiktornosti između teorije i prakse pa novinari ponekad ne znaju kako djelovati u skladu s načelima, profesionalnim standardima te na moralno ispravan način općenito. Samo neke nove negativne promjene koje su u novinarstvu danas postale realnost povezane su s upitnom slobodom medija koja je opisana kao krhka stečevina za koju se je potrebno boriti, općom komercijalizacijom novinarstva koja postavlja pitanje izvještava li novinar s ciljem postizanja veće naklade, klikova, ili izvještava jer je ono određeno u moralnoj definiciji njegovog posla, a valja spomenuti i krizu novinara zbog koje se sve više novinara povlači te svoju snagu daje moćnicima, vlasti i vlasnicima kapitala. Ove promjene rezultiraju padom profesionalnosti, tj. nepoštovanjem i zanemarivanjem novinarske etike.

U takvom neetičkom i neprofesionalnom okruženju dolazi i do još nekih negativnih trendova. Senzacionalizam je pojava u medijima zbog koje novinarski tekstovi objavljuju nevažne, netolerantne, lažne, uznemirujuće i privatne informacije, a s ciljem postizanja profita. Dodatan problem je i pojava govora mržnje čiji je cilj u javnom medijskom prostoru napasti, diskriminirati i povrijediti pojedince ili društvene skupine. Najčešće se temelji na rasnim, etničkim, seksualnim, socijalnim, društvenim i klasnim karakteristikama.

Kroz analizu sadržaja portala *Index.hr* analizirani su dnevno najčitaniji tekstovi, a s ciljem uočavanja elementa koji bi kod istih ukazivali na nepoštovanje novinarske etike, tj. pad profesionalnosti. Analizirani tekstovi pokazali su kako portal *Index.hr* treba poraditi na elementima poštovanja novinarske etike i profesionalnosti. Barem jedan od elemenata (osim tolerancije) izostaje u gotovo svim analiziranim tekstovima. Rubrike „Magazin“ jasni su indikator kako je nepoštovanje etičkih i profesionalnih načela u istima izraženo, a kako su objavljeni tekstovi senzacionalistički.

Ove spoznaje jasno potvrđuju i dvije prethodno definirane hipoteze; na portalu *Index.hr* uočeni su elementi koji ukazuju na nepoštovanje novinarske etike, odnosno izostanak profesionalnosti, a izostanak istih zamjećeniji je u tekstovima sa senzacionalističkim pristupom.

Rubrike „Vijesti“ i „Sport“ su moralnije i profesionalnije, no svi objavljeni tekstovi trebali bi biti u skladu s etičkim i profesionalnim načelima, što ni u ovim rubrikama nije slučaj u potpunosti.

U Koprivnici, _____

UNIVERSITÄT
NORD
Sveučilište
Sjever

SVEUČILIŠTE
SJEVER

IZJAVA O AUTORSTVU
I
SUGLASNOST ZA JAVNU OBJAVU

Završni/diplomski rad isključivo je autorsko djelo studenta koji je isti izradio te student odgovara za istinitost, izvornost i ispravnost teksta rada. U radu se ne smiju koristiti dijelovi tuđih radova (knjiga, članaka, doktorskih disertacija, magistarskih radova, izvora s interneta, i drugih izvora) bez navođenja izvora i autora navedenih radova. Svi dijelovi tuđih radova moraju biti pravilno navedeni i citirani. Dijelovi tuđih radova koji nisu pravilno citirani, smatraju se plagijatom, odnosno nezakonitim prisvajanjem tuđeg znanstvenog ili stručnoga rada. Sukladno navedenom studenti su dužni potpisati izjavu o autorstvu rada.

Ja, Tomislav Matijašić (ime i prezime) pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica završnog/diplomskog (obrisati nepotrebno) rada pod naslovom Postovanje etičkih načela kao temelj novinarstva (upisati naslov) te da u navedenom radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova.

Student/ica:
(upisati ime i prezime)

Matijašić Tomislav
(vlastoručni potpis)

Sukladno Zakonu o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju završne/diplomske radove sveučilišta su dužna trajno objaviti na javnoj internetskoj bazi sveučilišne knjižnice u sastavu sveučilišta te kopirati u javnu internetsku bazu završnih/diplomskih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice. Završni radovi istovrsnih umjetničkih studija koji se realiziraju kroz umjetnička ostvarenja objavljuju se na odgovarajući način.

Ja, Tomislav Matijašić (ime i prezime) neopozivo izjavljujem da sam suglasan/na s javnom objavom završnog/diplomskog (obrisati nepotrebno) rada pod naslovom Postovanje etičkih načela kao temelj novinarstva (upisati naslov) čiji sam autor/ica.

Student/ica:
(upisati ime i prezime)

Matijašić Tomislav
(vlastoručni potpis)

10. Popis literature

Knjige:

1. Kunczik, Michael; Zipfel, Astrid. 2006. *Uvod u znanost o medijima i komunikologiju*. Friedrich Ebert Stiftung. Zagreb.
2. *Journalism Ethics: The Global Debate*. 2009. Ur. Butler, Patrick. International Center for Journalists. Washington.
3. Malović, Stjepan. 2005. *Osnove novinarstva*. Golden marketing. Zagreb.
4. Temenugova, Aleksandra; Sopar, Vesna i dr. 2017. *Smjernice za kvalitetno izvještavanje i etiku u novinarstvu*. Verein freies Radio Wien. Beč.
5. Malović, Stjepan; Ricchiardi, Sherry; Vilović, Gordana. 2007. *Etika novinarstva*. Izvori. Zagreb.
6. Alvin Day, Louis. 2004. *Etika u medijima: primeri i kontroverze*. Medija centar – Plus. Beograd.
7. Malović, Stjepan. 2007. *Mediji i društvo*. ICEJ. Zagreb.

Časopisi:

1. Obradović, Đorđe. 2010. *Nemogućnost utemeljenja etike novih medija iz etike novinarstva*. Medijski dijalozi № 7, Vol. 3. 19-31.
2. Malović, Stjepan. 1997. *Profesionalizam — preduvjet objektivnog i poštenog novinarstva*. Politička misao : časopis za politologiju, Vol. 34 No. 4. 151-165.
3. Poler Kovačić, Melita. 2001. *Kriza novinarstva kao kriza etike: tko je novinarski subjekt?* Politička misao: časopis za politologiju, Vol. 7 No. 1-2, 2001. 25-44.
4. Vilović, Gordana. 2011. *Govor mržnje*. Političke analize, Vol. 2 No. 6, 2011. 68-70.
5. Skoko, Božo; Bajs, Denis. 2007. *Objavljivanje neistina i manipuliranje činjenicama u hrvatskim medijima i mogućnosti zaštite privatnosti, časti i ugleda*. Politička misao : časopis za politologiju, Vol. 44 No. 1, 2007. 93.-116.
6. Obradović, Đorđe. 2010. *Pretvaranje ljudske tragedije u medijsku zabavu*. Medijski dijalozi, 3. 39-50.

Zbornici:

1. *Mediji i društvena odgovornost*. 2010. Ur. Labaš, Danijel. Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb.

2. Fidalgo, Joaquim. 2013. *Journalism is changing – and what about journalism ethics?* IAMCR 2013 Conference. Ethics of Society and Ethics of Communication Working Group. Dublin.

Mrežni i elektronički izvori:

1. Hina. *Iako je bilo potvrđeno iz Hitne, djevojčica u Zagrebu nije umrla, liječnici se bore za njezin život.* <https://www.telegram.hr/politika-kriminal/iako-je-bilo-potvrđeno-iz-hitne-djevojčica-u-zagrebu-nije-umrla-liječnici-se-bore-za-njezin-zivot/> (pristupljeno 19.4.2020. godine)
2. Redakcijski tekst. *U snažnom potresu u Zagrebu teško ozlijeđeno 15-godišnje dijete.* <https://danica.hr/u-snaznom-potresu-u-zagrebu-poginuo-15-godisnji-djecak/> (pristupljeno 19.4.2020. godine)
3. Marijačić, Ivica. *Na pomolu obrat!?! Hrvatski tjednik tvrdi da je slučaj grupnog silovanja u Zadru izmišljen.* <https://www.maxportal.hr/premium-sadržaj/na-pomolu-obrat-hrvatski-tjednik-tvrđi-da-je-slučaj-grupnog-silovanja-u-zadru-izmišljen/> (pristupljeno 19.4.2020. godine)
4. About IFJ. <https://www.ifj.org/who/about-ifj.html> (pristupljeno 20.4.2020. godine)
5. Members. <https://europeanjournalists.org/members/> (pristupljeno 20.4.2020. godine)
6. Global charter of Ethics for Journalists. <https://www.ifj.org/who/rules-and-policy/global-charter-of-ethics-for-journalists.html> (pristupljeno 26.4.2020. godine)
7. O HND-u. <https://www.hnd.hr/o-hnd-u> (pristupljeno 20.4.2020. godine)
8. Dokumenti. <https://www.hnd.hr/dokumenti> (pristupljeno 20.4.2020. godine)
9. Kodeks časti hrvatskih novinara. <https://www.hnd.hr/kodeks-casti-hrvatskih-novinar-a> (pristupljeno 20.4.2020. godine)
10. Pravilnik o radu Novinarskog vijeća časti. <http://www.hnd.hr/pravilnik-o-radu-novinarskog-vijeca-casti-2019> (pristupljeno 20.4.2020. godine)
11. Osam zahtjeva protiv cenzure. <https://www.hnd.hr/osam-zahtjeva-protiv-cenzure1> (pristupljeno 8.5.2020. godine)
12. HND: zabrana gostovanja Maje Sever u „Nedjeljom u 2“ potvrđuje cenzuru na HRT-u. <https://www.hnd.hr/hnd-zabrana-gostovanja-maje-sever-u-nedjeljom-u-2-potvrđuje-cenzuru-na-hrt-u1> (pristupljeno 8.5.2020. godine)
13. Croatia. <https://rsf.org/en/croatia> (pristupljeno 8.5.2020. godine)
14. 2020 World Press Freedom Index. <https://rsf.org/en/ranking> (pristupljeno 8.5.2020. godine)

15. China. <https://rsf.org/en/china> (pristupljeno 8.5.2020. godine)
16. Zakon o medijima. <https://www.zakon.hr/z/38/Zakon-o-medijima> (pristupljeno 9.5.2020. godine)
17. What we do. <https://www.access-info.org/what-we-do/> (pristupljeno 9.5.2020. godine)
18. Who really owns the media? <https://www.access-info.org/media-ownership-transparency/> (pristupljeno 9.5.2020. godine)
19. TMO Advocacy Pack. <https://www.access-info.org/wp-content/uploads/Advocacy-Pack-Transparency-of-Media-Ownership.zip> (pristupljeno 9.5.2020. godine)
20. Ten recommendations on transparency of media ownership. https://www.access-info.org/wp-content/uploads/TMO_Recommendations_05_November_2013.pdf (pristupljeno 9.5.2020. godine)
21. Kako prepoznati senzacionalizam u medijima. <https://www.medijiskapismenost.hr/kako-prepoznati-senzacionalizam-u-medijima/> (pristupljeno 13.5.2020. godine)
22. Kako prepoznati senzacionalizam u medijima. <http://dkmk.hr/wp-content/uploads/2016/01/Kako-prepoznati-senzacionalizam-u-medijima.pdf> (pristupljeno 13.5.2020. godine)
23. Medak, Zrinka; Ivković, Hana. *Danijel Labaš: Mediji su tu da šokiraju, ne da informiraju!* <https://www.globalnovine.eu/intervju/mediji-su-tu-da-sokiraju-ne-da-informiraju/> (pristupljeno 13.5.2020. godine)
24. Hejt za klikbejt. <https://www.facebook.com/hejtzaklikbejt/> (pristupljeno 14.5.2020. godine)
25. Kako prepoznati govor mržnje i reagirati na njega? <https://www.gong.hr/hr/aktivni-gradani/kako-prepoznati-govor-mrznje-i-reagirati-na-njega/> (pristupljeno 14.5.2020. godine)
26. Tarabochia, Ema. *Najviše govora mržnje na portalu Dnevno.hr.* <https://hnd.hr/najvise-govora-mrznje-na-portal-dnevno-hr?seo=najvise-govora-mrznje-na-portal-dnevno-hr> (pristupljeno 14.5.2020. godine)
27. Nedeljković, Marko. *Medijska realnost Srbije: Agresivnost, senzacionalizam i mržnja.* <https://www.danas.rs/drustvo/medijska-realnost-srbije-agresivnost-senzacionalizam-i-mrznja/> (pristupljeno 14.5.2020. godine)
28. Digital News Report 2020. <http://www.digitalnewsreport.org/survey/2020/croatia-2020/> (pristupljeno 7. srpnja 2020. godine)

Kvalifikacijski radovi:

1. Kuliš, Iva. 2017. *Etika i mediji*. Specijalistički rad. Fakultet za mediteranske poslovne studije Tivat. Tivat.
2. Šimenić, Petra. 2016. *Govor mržnje na Facebook stranici 24sata*. Diplomski rad. Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. Osijek.